

אכיפת החוק ביהודה ושומרון

מידע מוצק – עובדות ולא סיסמאות

מעין הקדמה:

מעט לעת מוצפים כלי התקשורת בכתבות ומאמרי דעות שעניינם אכיפת החוק ביהודה ושומרון, תמיד תוך מתיחת ביקורת חריפה על אכיפה לא יעילה, על מחסור בכח אדם משטרת, על הצורך באמצעי אכיפה חריגים אל מול מצב של "ארץ ללא חוק", ועל בתי המשפט המחבלים במאמצי האכיפה של רשויות החוק. הביקורת נמתחת לא רק מצדם של פוליטיקאים ובכירים בתקשורת, אלא גם מצדם של ראשי מערכת אכיפת החוק, המזינים את הממשלה, את הכנסת ואת הציבור בשלל סיסמאות, שהאלמנט העיקרי הנעדר מהן הוא: עובדות ונתונים מדוייקים.

לאור תעמולה חוזרת ונשנית זו, עולה הצורך החיוני להציג את העובדות לאשורן, ולפחות "על קצה המזלג". בכך עוסק הדו"ח שלהלן: הציטוטים, המובאות, המספרים, והניתוחים הסטטיסטיים שיובאו בו, **לקוחים כולם מנתונים רשמיים שנמסרו ע"י גורמי אכיפת החוק**. על כן, הם **בלתי-ניתנים להכחשה**. ניתוח הנתונים נעשה בהתייעצות עם מומחים ואנשי מקצוע: פרופ' משה אדד, מומחה לקרימינולוגיה, וד"ר גיא אנוש, מומחה לאלימות וקונפליקטים ומרצה למחקר ולסטטיסטיקה. **העובדות והמסקנות העולות מהם הן מדהימות, משום שהן עומדות בסתירה לכל הסיסמאות שהציבור הישראלי מוזן בהן במעין שטיפת-מוח במשך שנים.**

מהדו"ח עולה באופן חד-משמעי ובלתי ניתן לסתירה, שביהודה ושומרון מופעלת אכיפת חוק סלקטיבית כלפי מגזרים שונים: **אכיפת-יתר כלפי המתישבים היהודים, ותת-אכיפה כלפי התושבים הערבים וכלפי פעילי שמאל**. אכיפה סלקטיבית זו, המופעלת באזור במשך 15 השנים האחרונות, מעוגנת בנהלים שגובשו ע"י היועץ המשפטי לממשלה, ומנצח עליה פרקליט בכיר בפרקליטות המדינה: עו"ד שי ניצן. **היא מפלה לרעה, מראש ובכוונה, את המתישבים היהודים ביהודה ושומרון ומתייחסת אליהם כאל אזרחים סוג ב'.** האכיפה הסלקטיבית פוגעת במתיישבי יש"ע במספר היבטים:

- ראשית, היא מפלה אותם לרעה מיתר אזרחי המדינה, ומעלה בעשרות אחוזים את הסיכויים של כל אחד מהם להיות מואשם בפלילים, על כל הכרוך בכך.
- שנית, היא מפלה אותם לרעה לעומת שכניהם הערבים, ולעומת ארגוני השמאל השונים המגיעים לאזור כדי לסייע ולדרבן את הערבים לפגוע במתיישבים. בכל ארוע הדדי שכזה, תמיד ימצא עצמו המתישב בעמדה נחותה מבחינת יחס גורמי אכיפת החוק כלפיו.
- שלישית, היא פוגעת בנושיות בשירותים שזכאי לקבל כל אזרח מן המשטרה, שירותים של הגנה מפני פגיעות עברייניות בגופו, ברכושו ובשגרת חייו. וחמור מכך: היא פוגעת גם בבטחון.

כאמור, העובדות שבדו"ח מבוססות כולן על נתונים רשמיים שנמסרו ע"י נציגי המדינה. **הקורא הישר מוזמן – בתום תקופה ארוכה של סיסמאות הסתה - לתת לעובדות לבלבל אותו קצת.**

תוכן:

1. **אכיפת יתר מעוגנת בנהלים**.....עמ' 3
- א. הנהלים המיוחדים של בן יאיר – גיבושם וחיפיתם
- ב. הנהלים המיוחדים של רובינשטיין.....עמ' 6
- ג. הנהלים המיוחדים ככלי לנגישה שלטונית.....עמ' 8
2. **אכיפת יתר משתקפת בנתונים סטטיסטיים**.....עמ' 9
- א. משאבי כח אדם: מספר השוטרים לאזרח (כולל טבלה).....עמ' 9
- ב. משאבי חקירה: .....
- אחוז תיקי חשיפה (כולל טבלה)
  - אחוז גילויים בתיקי חקירה (כולל טבלה)
- ג. אכיפה במבחן התוצאה: .....
- אחוז כתבי אישום (כולל גרף)
  - אחוז ההרשעות (כולל טבלה)
3. **אכיפת יתר מול תת-אכיפה ומראית חוק**.....עמ' 13
- א. השוואה מתיישבים – אנרכיסטים ופעילי שמאל
- (1) משאבים מודיעיניים
  - (2) משאבי כח אדם
  - (3) משאבי חקירה
  - (4) שימוש בכלי אכיפה חריגים
- ב. השוואה מתיישבים – ערביי האזור.....עמ' 14
- (1) תת אכיפה מעוגנת בנהלים
  - (2) תוצאות האכיפה הסלקטיווית.....עמ' 15
- במבחן הנתונים הסטטיסטיים (כולל טבלה).....עמ' 16
  - במבחן אירועי תקיפה הדדית.....עמ' 17
  - במבחן ההגנה לאזרח (כולל טבלה).....עמ' 18
4. **צוות אכיפת החוק באיו"ש**.....עמ' 20
- א. הקמת הצוות, תפקידיו, וחשאייות קיומו
- ב. ביטולו הפורמלי של הצוות
- ג. המשך פעילותו של הצוות לאחר ביטולו ע"י היועמ"ש והממשלה
- ד. הצוות פועל בניגוד להחלטות הכנסת
- ה. הצוות מפעיל לחצים על מערכת המשפט
- ו. הצוות מופעל ע"י ארגוני השמאל
5. **אפליה באכיפת דיני המקרקעין**.....עמ' 26
- א. אפליה מעוגנת בחקיקה
- (1) אפליה ביחס לאזרחי ישראל
  - (2) אפליה ביחס לערביי האזור
  - (3) אפליה בהכשר בג"צ
- ב. אפליה באכיפה.....עמ' 28
- (1) אפליה ביחס לאזרחי ישראל
  - (2) אפליה ביחס לערביי האזור
  - (3) כתבי אישום פליליים על עבירות תכנון ובניה
- ג. אכיפת חוק תוך הפרת חוק
- סיכום, מסקנות ושאלות נוקבות**.....עמ' 29

1. אכיפת יתר מעוגנת בנהלים:

"אכיפה בררנית היא אכיפה הפוגעת בשוויון..."

היא הרסנית לשלטון החוק

היא מקוממת מבחינת הצדק

היא מסכנת את מערכת המשפט"

(מתוך דו"ח ועדת שמגר לאירועי מערת המכפלה)

אכיפת היתר של החוק כלפי המתישבים היהודיים אינה תוצאתית רק להחלטות ממשלה, או לשיקול דעתם של מפקדי המשטרה בדרגים השונים, ואינה תלויה רק בהם. אכיפה זו מעוגנת בנהלים מיוחדים, שגובשו פעמיים: בפעם הראשונה ע"י היועץ המשפטי לממשלה מיכאל בן יאיר, ובפעם השנייה, לאחר חשיפת הנהלים המיוחדים המחמירים והחמורים של בן יאיר – תוקנו הנהלים וגובשו מחדש ע"י היועץ רובינשטיין. הנהלים המיוחדים מהווים במשך 15 השנים האחרונות תשתית ומקור מחויבות והתייחסות למשטרת מחוז ש"י, בשונה מכל מחוז אחר של משטרת ישראל. למעשה מדובר במצב של אכיפת יתר של החוק כלפי קבוצת אוכלוסייה – אכיפת יתר המעוגנת בנהלים רשמיים.

על אף שהנהלים מוכרים לכל קצין משטרה במחוז ש"י, ולכל אזרח ישראלי תושב האזור, ועל אף שהם פורסמו בעבר בתקשורת ועמדו במוקדה של ביקורת פרלמנטרית וציבורית, רוב הציבור אינו מודע לקיומם ולמשמעותם. להלן סקירה קצרה על הנהלים המיוחדים לאכיפת החוק על מתישבי יש"ע:

א. הנהלים המיוחדים של בן יאיר – גיבושם וחשיפתם:

במרץ 1998 הצליחה מחלקת המחקר של הישוב היהודי בחברון לחשוף את אחד הסודות הכמוסים של פרקליטות המדינה: קיומם של נהלים מיוחדים לאכיפת החוק על יהודי יש"ע בכלל, וחברון בפרט – נהלים המפלים לרעה את האוכלוסייה היהודית ביש"ע ועומדים בסתירה לעקרון השוויון בפני החוק ולחוק יסוד חופש האדם וחרותו.

בדו"ח שפרסם הישוב היהודי בחברון בשבט תשנ"ח (פברואר 98) נחשפה עובדת קיומם של הנהלים המיוחדים, אותם גיבש היועץ המשפטי לממשלה מיכאל בן יאיר עם תחילת תהליך אוסלו, ככלי שלטוני שנועד למנוע גילויי התנגדות של קבוצת אוכלוסייה זו להסכמי אוסלו, ולמהלכי ממשלת רבין באזורי יש"ע. הגישה הבסיסית של הנהלים המיוחדים היתה התייחסות אל כלל אוכלוסיית ה"מתנחלים" כאל אוכלוסייה עבריינית ופורעת-חוק שיש לדכאה ולרסנה. דגש מיוחד הושם על הישוב היהודי בחברון. באדר תשנ"ח (מרץ 98) הונח הדו"ח על שולחן הממשלה והיועץ המשפטי לממשלה נדרש להתייחס לממצאיו.

בישיבת הממשלה התברר, שהנהלים, שחיבר בן יאיר, היו סודיים כל כך, שאפילו היועץ רובינשטיין לא ידע על קיומם. לאחר שרובינשטיין עיין ב"נהלים המיוחדים" – הוא סירב למסרם אפילו לשרי הממשלה, מפאת סודיותם הרבה. לבסוף הונח הנוסח הסודי של ה"נהלים המיוחדים" במזכירות הממשלה, לעיונם של השרים. גם כשועדת החוקה של הכנסת התכנסה לדון ב"נהלים" – סרב היועץ רובינשטיין למסור עותק שלהם לחברי הכנסת, והועדה נאלצה לדון בהם בהתאם למידע שנמסר לה בעל-פה על ידי רובינשטיין והגב' טליה ששון (ראש המחלקה לתפקידים מיוחדים וראש צוות המעקב המיוחד). רובינשטיין הודיע, ש"הנהלים" יפורסמו רק לאחר שיתוקנו על ידו.

מחלקת המחקר של היהודי בחברון הצליחה בכל זאת להשיג את הנוסח המלא של ה"נהלים המיוחדים". מפתת קוצר היריעה, נביא רק את עיקרי הדברים החמורים, שבצדק הוסתרו ע"י בכירי משרד המשפטים:

(1) השב"כ מופעל כגורם מודיעיני נגד המתיישבים:

עובדה זו כשלעצמה מהווה אפליה בולטת לרעה, כאשר המתיישבים מוגדרים כאויבי המדינה בפוטנציה. זאת בניגוד לדו"ח ועדת שמגר, שיעד לשב"כ אך ורק "פעולה מודיעינית לסיכול התארגנות חבלנית" (עמ' 251 לדו"ח שמגר) ותו לא

(2) צילום ותעוד המבוצעים באופן גורף:

לא רק בהפרות סדר אלא גם באירועים ציבוריים, חגיגות, לוויית (להבדיל) וכיו"ב, ואף צילום אזרחים בלכתם בשגרה ברחוב. עשרות צלמי משטרה עסקו באופן שוטף בהרחבת והעמקת המידע המודיעיני על המתיישבים.

(3) תדריכים לחיילים:

כל יחידה צבאית המגיעה לאזור חייבת לקבל תדרוך מהמשטרה. התדרוך גורם להצגת המתיישבים כפרובוקטורים וכמסוכנים לציבור בפני מי שאמורים להיות מופקדים על שלום ובטחונם. הצגת המתיישבים ברוח זו מהווה הסתה ותעמולה פוליטית לציבור רחב תוך שימוש בכלים ממלכתיים. חיילים ששרתו באזור התלוננו על תדריכים עוינים שקיבלו מפי מפקדי המשטרה, ואשר הציגו את המתיישבים כמסוכנים לציבור.

(4) שטח צבאי סגור:

הנוהל מורה על הכנת צווי-שטח-צבאי-סגור "מבעוד מועד", צווים אשר "ישמשו את הכחות בשטח" "לכל דבר ועניין" - הוראה המנוגדת לפסיקת בג"צ. הנחיה זו גררה הוצאה סיטונית של צווי-שטח-צבאי-סגור, שהגבילו עד מאוד את יכולת התנועה של המתיישבים. בחברון למשל, הוכרזה כמעט כל העיר כשטח צבאי סגור ליהודים, למעט בתי היהודים ורחוב אחד המחבר ביניהם, וזאת באופן גורף וללא הגבלת זמן.

(5) כחות משטרה מתוגברים למניעת הפגנות:

הנוהל מורה: "לסכל כוונה זו (-הכוונה להפגין!) בעודה באיבה", וזאת תוך שימוש בכח וביצוע מעצרים. כחות גדולים של משטרה ויס"מ הוקצו למשימה זו, והונחו לפעול "ביד ברזל" כלפי המתיישבים. מדובר בהקצאת כח אדם משטרתי חריגה ביחס למקובל במחוזות אחרים של משטרת ישראל, ובדגש על כחות יס"מ ומג"ב, המיומנים בשימוש בכח ומצויידיים באמצעים לפיזור הפגנות. כאשר לבד מהפגיעה בחופש הביטוי, גררה הנחיה זו בהכרח עימותים מיותרים בין האזרחים לכחות המשטרה, ופתיחת תיקים רבים הנובעים מעימותים אלה – למעשה הרוב הגדול של תיקי החקירה נגד מתיישבים נפתחו עקב נסיונות המשטרה למנוע הפגנות בכל מחיר. בנוסף, התאפיינה פעילות המשטרה גם במקרים רבים של הפעלת כח שלא כדין.

(6) ריבוי עיכובים ומעצרים:

הנוהל מחייב את המשטרה לעצור או לעכב כל ישראלי, שפגע פגיעה כלשהי באדם או ברכוש. הוראה זו הופעלה בשטח במשך שנים בניגוד למתחייב מחוק המעצרים (סעיף 23) המגביל עד למאוד את סמכויות המעצר והעיכוב.

7 פתיחת תיקים סיטונית:

בניגוד לנהוג במחוזות אחרים במשטרה, במחוז ש"י קיימת הנחייה למשטרה ליזום פתיחת תיקים נגד המתיישבים גם בהעדר מתלונן. הנחיה נוספת מחייבת ליזום פתיחת תיקים בעקבות ידיעות בתקשורת. נוהל מיוחד וחריג, המכונה "נוהל איתור מתלוננים", מנחה את המשטרה להשקיע מאמצים רבים, בשיתוף עם צה"ל, המנהל האזרחי, השב"כ, ובסיוע ארגוני שמאל – באיתור מתלוננים ערבים (אשר לא פנו מיוזמתם למשטרה) על מנת לפתוח ולנהל תיקי חקירה נגד מתיישבים.

8 חקירה ברמת צח"מ:

הנוהל מחייב רמת חקירה מתוגברת לתיקי הפרות סדר של מתיישבים. תיקים אלה מנוהלים ע"י צוות חקירה מיוחד ומתוגבר, המכונה "צוות הפס"ד ישראלים", הפועל ברמת חקירה של צוותי צח"מ – רמה המונהגת במחוזות אחרים של המשטרה כלפי תיקי רצח ופשעה חמורים בלבד. משאבי החקירה והמשאבים המודיעיניים העומדים לרשות צוותי חקירה אלה גבוהים במיוחד, וכוללים צוותי בילוש וצילום מתוגברים, וניהול תיקים מודיעיניים המכילים מידע נרחב ומעמיק. שיקול הדעת בכל הנוגע לסגירת תיקי חקירה אינו מסור למפקדי המרחבים, כמקובל במחוזות אחרים במשטרת ישראל, אלא לדרגים בכירים בפרקליטות המדינה. ההנחיות בנוגע להגשת כתבי אישום הן להחמיר ולהגישם גם כאשר התשתית הראייתית אינה יציבה, ולעתים מושתתת על עדות יחידה בלבד.

9 צווי הרחקה:

הנוהל מורה על הרחקת חשודים בהפרות חוק וסדר מתחומי יהודה ושומרון, וזאת הן כתנאי גורף לשחרור ממעצר, והן באמצעות הוצאת "צווי הגבלה" מינהליים, באופן המנוגד לחוק יסוד כבוד האדם וחירותו. "צווי הגבלה" אלה מהווים לעיתים צווי הגליה ממש, המאלצים משפחות שלמות לגלות מבתיהן. יש לציין, שבשנים האחרונות לא הוצאו צווי הגבלה מינהליים, לא לאזרחי ישראל בתוככי ישראל הריבונית, ואף לא לערביי יהודה ושומרון – למעט מקרים בהם נחשדו מקבלי הצווים בפעילות טרוריסטית. ואילו כלפי מתיישבי יש"ע נחתמים צווים כאשר הם נחשדים בעבירות של הפרות סדר או פגיעה ברכוש, ולא מעבר לכך.

10 צוות המעקב והתאום:

הפרק החמור ביותר בנהלים המיוחדים עוסק בקיומו של צוות מעקב ותאום ששותפים בו נציגי צה"ל, המשטרה, הפרקליטות והשב"כ (על הבעייתיות בשילוב השב"כ ראה לעיל). תפקידו הרשמי של הצוות הוא לייצר מצב בו אכיפת-החוק על המתיישבים מקבלת סדר קדימות עליון בכל מצב, ולפתור כל בעיה העלולה לחבל במטרת-על זו. בין היתר, הוטל על הצוות לוודא שלא יסגרו תיקים נגד מתיישבי יש"ע ואף לפתוח מחדש תיקים שנסגרו כבר, ליזום חקירות מטעמו באירועים בהם לא הוגשה כל תלונה ועל יסוד מידע המועבר בכלי התקשורת, וכן להרכיב רשימה שחורה של "עבריינים רצידיביסטים" גם כאלה הנאשמים רק בעבירות בתחום הפרות-סדר וכדומה, ולנהל מעקב צמוד ותיק נפרד לכל אדם הנמנה על "הרשימה השחורה", בו ירוכז כל המידע על אותו אדם, כולל מידע מודיעיני שאינו קשור לעבירות המיוחסות לו.

מדובר בפעולות אכיפה שאין להן אח ורע במחוזות אחרים במשטרת ישראל.

ב. הנהלים המיוחדים של רובינשטיין:

בניסן תשנ"ח (אפריל 98) מינה ראש הממשלה נתניהו צוות שרים לבדיקת הנהלים המיוחדים. בראש הצוות הועמד שר המשפטים צחי הנגבי. **אלא, שצוות השרים לא התכנס ולו פעם אחת.** היועץ המשפטי לממשלה אליקים רובינשטיין עמד על כך, שהנהלים יתוקנו אך ורק ע"י אותם גורמים שהיו אחראים לגיבושם בעבר. "הפה שאסר הוא הפה שיתיר" – אמר רובינשטיין.

באלול תשנ"ח (ספטמבר 98) הוגשו ה"נהלים" ה"מתוקנים" לממשלה, גם הפעם – באופן ממודר וסודי. לא כל הנהל נמסר לשרים, חלק "שמור" הונח במזכירות הממשלה לעיונם בלבד. גם הפעם, הצליחה מחלקת המחקר של הישוב היהודי בחברון להשיג את הנוסח המלא של הנהלים ה"מתוקנים", כולל הנספח השמור והסודי. לאחר עיון מדוקדק הסתבר, שגם בנהלים המתוקנים של רובינשטיין קיימים אלמנטים של אפליה לרעה ואכיפה סלקטיבית:

- (א) הפעלת השב"כ כגורם מודיעיני: לא חל שינוי, למרות הסתירה לחוק השב"כ ולהמלצות ועדת שמגר.
- (ב) תדריכים לחיילים: לא חל שינוי, כל חייל המגיע לשטח מקבל תדרוך המציג את המתויישים כפורעי חוק.
- (ג) שטח צבאי סגור: לא חל שינוי. אזורים נרחבים סגורים לתנועת המתויישים, בניגוד לפסיקת בג"צ.
- (ד) כחות משטרה מתוגברים למניעת הפגנות: לא חל שינוי. הקצאת כח האדם המשטרתית חורגת בהרבה מהמקובל, וגוררות לעתים קרובות הפעלת כח שלא כדין.
- (ה) פתיחת תיקים סיטונית: לא חל שינוי. קיימת הנחיה ליזום תיקי חקירה גם בהעדר מתלונן, וקיים "נוהל איתור מתלוננים".
- (ו) חקירה ברמת צח"מ: לא חל שינוי. צוות הפס"ד ישראלים ממשיך לפעול במשאבים מתוגברים ועל פי הנחיות מחמירות.
- (ז) צווי הרחקה: לא חל שינוי. מאות מתויישים, בהם קטינים, הורחקו מבתיהם לתקופות שונות כתנאי לשחרורם ממעצר. כן נחתמו כמעט מידי שנה צווים מנהליים, שאין להם אחריות במדינת ישראל, ואף לא ביהודה ושומרון (כלפי ערביי האזור נחתמים צווים רק כשהם חשודים בטרור).

הנהלים המיוחדים של בן יאיר נותרו, אם כן, רלוונטיים ופעילים בחלקם הגדול. רובינשטיין לא שינה את המוטיב המרכזי שלהם: אכיפת-יתר של החוק על קבוצת אוכלוסיה על בסיס אידיאולוגי-פוליטי.

כך משתקפים הנהלים המיוחדים בדבריהם של דוברים רשמיים של מערכת האכיפה, בהופעותיהם בפני ועדת הכנסת:

- הפרקליט הצבאי הראשי, תא"ל אביחי מנדלבליט, אישר בדבריו בפני ועדת החוקה חוק ומשפט של הכנסת כי **משטרת מחוז ש"י עוסקת באכיפת החוק על המתויישים, ורק אם נותרים משאבי כח אדם משטרתיים פנויים – נאכף החוק גם על הערבים:** "יש תפיסה ייחודית שבאה ואומרת שכלפי הישראלים חל החוק הישראלי, לכן השאיפה בצדק, היא שכלפי ישראלים מי שיפעל יהיה רשויות אכיפת החוק הישראליות הקלאסיות קרי, בעיקר משטרת ישראל. זו שאיפה שכולם שותפים לה. ... ככלל צה"ל אחראי על אכיפת חוק מול הפלשתינים... ברור

שאים יהיו יותר שוטרים ויותר אנשי מג"ב המצב ילך וישתפר. אנחנו מבקשים את זה שוב ושוב שיהיו יותר שוטרים. כולנו רוצים את זה." (פרוטוקול מיום 14.2.07)

- **מפקד מרחב חברון**, נצ"מ אבשלום פלד, אישר בדבריו בפני ועדת החוקה חוק ומשפט של הכנסת את המאפיין הבול ביותר של הנהלים המיוחדים: קיומו של "צוות הפס"ד ישראלים": "במרחב חברון, כמו גם בשאר היחידות של מחוז ש"י, יש צוות שנקרא צוות הפס"ד יהודי שקם בעקבות ועדת שמגר, שהוא מטפל רק בתלונות נגד הפס"ד, הפרות סדר של יהודים. אגב, דבר שמאוד מקומם עלינו, כמשטרה, את ההתיישבות ביהודה ושומרון על חוסר שוויוניות. .. זה צוות של קצין וארבעה שוטרים, בסדרי הגודל שלנו זה צוות גדול, כל תיק מטופל שם כמו צח"ם, כמו צוות חקירה מיוחד. זה לא קורה הפוך, אגב. אין טיפול מהסוג הזה הפוך וזה, עוד פעם, צוות שקם בעקבות ועדת שמגר." (פרוטוקול מיום 1.7.08)

ואולם, גולת-הכותרת של הנהלים המיוחדים של רובינשטיין, היתה ביטולו של צוות המעקב והתאום, אשר עצם קיומו ואופן תפקודו גררו את הביקורת הציבורית, הפרלמנטאית והמשפטית החריפה ביותר. כותרות העיתונים דיווחו על השינוי המשמעותי הזה, אשר בדיעבד הסתבר כי נשאר "על הנייר" בלבד. כפי שנראה בהמשך הדו"ח, הצוות שבוטל רשמית, ממשיך לתפקד עד עצם היום הזה באין מפריע. (על כך – בפרק נפרד בהמשך).

ג. הנהלים המיוחדים ככלי לנגישה שלטונית:

הפעלת מחוז ש"י בהתאם לנהלים המיוחדים יצרה מצב של אכיפה סלקטיבית, כאשר כמעט כל משאבי המשטרה ותשומת הלב שלה ממוקדים באוכלוסית המתיישבים היהודיים, ואילו כלפי האוכלוסיה הערבית לא מתבצעת כמעט בכלל אכיפה משטרתית. היטיב להגדיר את המצב מי שהיה מפקד מג"ב בחברון, (אז) סג"צ דובי יונג, אשר הדריך את בכירי פרקליטות המדינה בסיום בחברון: "במתנחלים מטפלת המשטרה. בפלשתינים מטפל הצבא". בשים לב לעובדה, שלרשות "הצבא" לא עומדים צוותי יס"מ, צוותי חקירה, ושאר משאבים נורמטיביים של אכיפה, ושתשומת הלב הצבאית ממוקדת (בצדק) בהקניית בטחון ולא באכיפת חוק – התוצאה הבלתי נמנעת היא מצב של תת-אכיפה על הערבים, ומצב של אכיפת-יתר על המתיישבים יהודים, וזאת באותה יחידת-שטח עצמה. (הרחבה בנושא זה – בפרק נפרד).

עצם קיומם של הנהלים המיוחדים יצר מצב של אכיפת-יתר, כאשר הסודיות שהונהגה לגביהם נועדה למנוע ביקורת ציבורית, פרלמנטארית ומשפטית על הפרת עקרון השוויון בפני החוק, ועל פגיעה קשה בזכויות היסוד של מתיישבי יש"ע – כל זאת תוך עיוות וניצול לרעה של המלצות ועדת שמגר. ביקורת כזו אכן נמתחה עם חשיפתם של הנהלים המיוחדים, כאשר בפרקליטות המדינה תרצו את קיומם בתשובה אחת: "הכל נעשה עפ"י המלצות ועדת שמגר"...

ואולם תשובה זו אינה תואמת את המציאות:

- מבחינה כרונולוגית – גיבושם של ה"נהלים המיוחדים" על ידי צוות בראשותו של בן יאיר החל בסתיו תשנ"ד (נובמבר 93) – כחצי שנה לפני אירועי מערת המכפלה.
- מבחינה עניינית – ועדת שמגר חתמה את פרק המסקנות שלה במילים: "המדיניות הנקוטה, בכל הנוגע לחקירות פליליות ולהעמדה לדין, צריכה להיות זהה לזו הנוהגת לגבי עבירות המבוצעות בכל אזור אחר, בו פועלות רשויותיה של מדינת ישראל". (עמ' 245 לדו"ח שמגר). בשום אופן לא המליצה ועדת שמגר על קביעת נהלים שיסודם ותוצאותיהם: אי שוויון בפני החוק ואפליה לרעה של המתיישבים היהודים בישראל.

למעשה, מחברי הנהלים המיוחדים ומפעיליהם השתמשו באירועי פורים תשנ"ד במערת המכפלה ובדו"ח ועדת שמגר כ"מקפצה" לרדיפתם ולדיכויים של מתיישבי יש"ע. למעשה, תכלית גיבושם של הנהלים המיוחדים היתה יצירת כלי לנגישה שלטונית כלפי מתיישבי יש"ע, הווה אומר: שימוש במערכת אכיפת החוק על מנת לאפשר לממשלה לדכא מתנגדים פוליטיים.

2. אכיפת יתר משתקפת בנתונים סטטיסטיים:

"הטיפול בהתנכלויות יהודים"

הוא ההצדקה העיקרית להקמת המחוז"

(ניצב שחר איילון, אז מפקד מחוז ש"י, במסיבת עיתונאים)

אכיפת היתר כלפי המתישבים באה לידי ביטוי גם בנתונים הסטטיסטיים. בחרנו במספר מאפיינים אשר במדעי הקרימינולוגיה מקובל לראותם כפרמטרים המשקפים את רמת האכיפה. (בחירת הפרמטרים נעשתה בהנחייתו ובעצתו של פרופ' משה אדד, מומחה לקרימינולוגיה). הנתונים המובאים להלן מבוססים כולם על מידע רשמי של משטרת ישראל ופרקליטות המדינה.

א. משאבי כח אדם: מספר השוטרים לאזרח

מספר השוטרים לאזרח משקף את טיב ורמת האכיפה בשטח, וכן משפיע על רמת החיכוך בין המשטרה לקהילה, חיכוך הגורר הן תשומת לב משטרתית לעבירות של-מה-בכך, הן תחושת רדיפה ופגיעה בפרטיות ובחירויות האזרח בקרב האוכלוסייה, והן עימותים מיותרים בין אזרחים לשוטרים.

בטבלה שלהלן נבחרו לצרכי השוואה תחנות המשטרה בערים בהן נדרשת אכיפה מוגברת של החוק. ניתן להבחין בקלות שמצבת כח האדם המשטרתית במחוז ש"י היא חריגה ביותר, גם ביחס לאזורים הידועים ברמת פשיעה גבוהה או בהפרות סדר מסוכנות ביותר. יצויין, כי חישוב היחס בין השוטרים לאוכלוסייה נעשה בהתעלם מהאוכלוסייה הערבית, לאור העובדה שהמשטרה אינה מופעלת כמעט בכלל כלפי אוכלוסייה זו, כפי שהוסבר בפירוט בפרק הקודם.

מחוז ש"י	עכו	נתניה	אום-אל-פאחם	לוד	
253,000	120,000	177,700	60,000	67,400	אוכלוסייה ישראלית
1,050	143	170	50	150	מספר השוטרים
שוטר לכל 241	שוטר לכל 839	שוטר לכל 1,045	שוטר לכל 1,200	שוטר לכל 449	מספר השוטרים ביחס לאוכלוסייה
תושבים	תושבים	תושבים	תושבים	תושבים	

מספר השוטרים ביחס לאוכלוסייה במחוז ש"י הוא פי חמישה ממספרם באום-אל-פאחם!

מובן שהקצאה כזו של כח האדם המשטרתית פוגעת לא רק במתיישבים ביהודה ושומרון, אלא בכלל אזרחי המדינה אשר מקבלים שירותי משטרה לקויים בשל מחסור בכח אדם משטרתית במחוזותיהם. ניתן רק לדמיין כיצד יכלה הקצאה שוויונית יותר של כח אדם משטרתית להשפיע על מצב הפשיעה בנתניה, למשל...

ב. משאבי חקירה:

משאבי החקירה משקפים את טיב ורמת האכיפה בשלב השני והעיקרי של הליך אכיפת-החוק, השלב המחובר בין שלב האירועים בשטח ובין שלב ההעמדה לדין. מקובל לאבחן את משאבי החקירה באמצעות 2 פרמטרים מרכזיים:

- אחוז תיקי החשיפה מתוך כלל התיקים הנפתחים,
- ואחוז הגילויים ביחס לכלל תיקי החקירה.

• אחוז תיקי חשיפה:

תיקי חשיפה הם תיקים הנפתחים ביוזמת המשטרה, בהעדר מתלונן. חשוב להבין, שאכיפה יזומה

- נוצרת כתוצאה מהנחיות ומהגדרת מדיניות ע"י הפיקוד הגבוה או ע"י הדרג המדיני,
- ומתאפשרת רק אם במקביל מוקצה למטרה זו כח אדם יעודי.

במחוז ש"י מגיע מספר תיקי החשיפה לשיא חסר תקדים, והוא גדול בכ-80% מהממוצע הארצי!!

תיקי חשיפה – תיקים יזומים ע"י המשטרה – מעודכן ל 2007

<u>תיקי חשיפה - ארצי</u>	<u>תיקי חשיפה - מחוז ש"י</u>
14%	25%

• אחוז גילויים בתיקי חקירה:

אחוז הגילויים בתיקי חקירה מבטא את מספר תיקי החקירה בהם הצליחו החוקרים לאתר את החשודים, ולבסס את הראיות נגדם.

משום כך, נתון זה הוא הפרמטר המובהק ביותר של אכיפה יעילה ואיכותית, ומשקף את המשאבים שהושקעו בתיקים אלה, הן מבחינת הקצאת כח אדם, והן מבחינת אמצעי חקירה, משאבים כלכליים, ומידע מודיעיני.

מאותה סיבה, הוא גם משקף באופן המובהק ביותר את סדר העדיפויות המשטרתי.

לאור זאת, יש לבחון את הנתון של אחוז הגילויים

- הן בהתייחס למחוזות אחרים,
- והן בהתייחס לסוגי העבירות השונים הנחקרים באותו מחוז עצמו – מחוז ש"י.

אחוז גילויים בתיקים לפי סוגי עבירות – מעודכן ל 2007

	<u>אלמות</u>	<u>רכוש</u>	<u>בטחון</u>	<u>הפס"ד</u>	<u>כלל העבירות</u>
מחוז ש"י	68%	36%	28%	76%	73%
ארצי	50%	12.8%	73.6%	51.5%	36%

המסקנה העולה מטבלה זו היא, שאחוז הגילויים במחוז ש"י גבוה בהרבה מהממוצע הארצי בכל התחומים, מלבד בתחום הבטחון – בו המצב הוא דוקא הפוך. נתון זה משקף את העובדה, שמשאבי החקירה והמודיעין של מחוז ש"י ממוקדים באוכלוסיה היהודית, תוך הזנחה רבתי של אכיפת החוק על האוכלוסיה הערבית באותו תא-שטח, ועד כדי פגיעה בבטחון. כך נפגעים המתיישבים פעמיים: הן באכיפת-היתר המופעלת כלפיהם, והן בפגיעה רבתי בבטחונם.

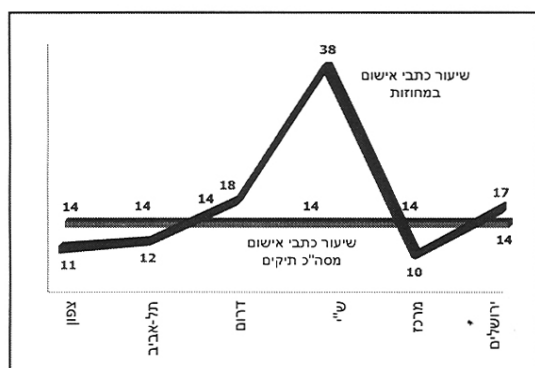
ג. אכיפה במבחן התוצאה:

מדיניות אכיפת היתר משתקפת באופן מובהק בשני צמתים נוספים לקראת סוף ההליך הפלילי:

- צומת ההכרעה על הגשת כתבי אישום,
- וצומת ההכרעה המשפטית.

ככלל, מדיניות הגשת כתבי אישום במשטרת ישראל היא מצמצמת, כשהמגמה היא להמנע מניהול הליכי סרק או הליכים שהתשתית הראייתית בהם אינה רחבה דיה והסיכוי להרשעה הוא נמוך. זאת על מנת להמנע הן מבזבוז משאבים של המערכת, והן מפגיעה שלא לצורך בחשודים ובנאשמים הפוטנציאליים. מהנתונים הסטטיסטיים ניתן לאבחן בבירור, כי במחוז ש"י קיימת מגמה הפוכה.

להלן הגרף הלקוח מתוך השנתון הסטטיסטי של המשטרה, שנת 2007:

שיעור כתבי אישום מסה"כ בתיקים

הגרף מציג את שיעור כתבי האישום מסה"כ בתיקים, שנפתחו בשנת 2007 בכל מחוז, בהשוואה לשיעור הארצי (14%). ניתן לראות, כי מחוזות ש"י, דרום וירושלים בעלי שיעור כתבי אישום הגבוה יותר מהשיעור הארצי. לעומת מחוזות צפון, ת"א ומרכז, שבהם שיעור כתבי האישום נמוך יותר מהשיעור הארצי.

לעומת זאת, כאשר התיקים מגיעים לצומת המשמעותית ביותר – צומת ההכרעה המשפטית, בה נבחנת בדקדוק רב התשתית הראייתית שלהם - מתהפכת כמובן התמונה הסטטיסטית ומצביעה על אחוזי הרשעה נמוכים ביותר.

תוצאות הטיפול בתיקים – מעודכן ל 2007

<u>מחוז ש"י</u> <u>תיקי הפס"ד ישראלים</u>	<u>ארצי</u>	
38%	14%	אחוז כתבי אישום המוגשים לבימ"ש, מתוך כלל תיקי החקירה הנפתחים
54%	97%	אחוז הרשעות מתוך כלל כתבי האישום המוגשים

למעשה, פעולת הסינון והבקרה המתבצעת בכלל משטרת ישראל בשלב ההכרעה על הגשת כתבי אישום, מתבצעת לגבי תיקי מחוז ש"י בהליך המשפטי עצמו. המשמעות החמורה של נתון סטטיסטי זה היא פגיעה אנושה בזכויות היסוד של החשודים, אשר בשל מדיניות של אכיפה סלקטיבית מוצאים עצמם בסטטוס של נאשמים, ונאלצים לנהל הליך פלילי על כל הכרוך בו על מנת לזכות מחדש בחזקת החפות שלהם.

בשולי הדברים ניתן להבין מנתונים סטטיסטיים אלה מדוע טוענים ראשי מערכת האכיפה ופוליטיקאים מן השמאל, כי בתי המשפט מחבלים במאמצי אכיפת החוק על המתיישבים ביהודה ושומרון. הסיבה לכך נעוצה בעובדה, שבית המשפט הוא המסגרת הראשונה בה נבחנים התיקים הפליליים של ציבור המתיישבים בקנה מידה אובייקטיבי ובאמות המידה המשותפות לכלל האוכלוסיה, ללא האפליה לרעה המוכתבת כמדיניות על ידי הנהלים המיוחדים. (אם כי דברי השופט דרורי, המובאים להלן בפרק 4 סעיף ה', מלמדים שגם על השופטים מופעלים לחצים העלולים להביא לשיבוש בשיקול הדעת האובייקטיבי ולאכיפת-יתר גם בין כתלי בתי המשפט).

למעשה, אחוז ההרשעות הנמוך הוא תוצר של אצבע קלה על "הדק התביעה הפלילית" במחוז ש"י, וזאת בסתירה מוחלטת להנחיות היועץ המשפטי לממשלה בדבר הצורך בקביעת "מדיניות אחידה של תביעה" בכלל משטרת ישראל – או נכון יותר: תוך התעלמות מהנחיות אלה.

3. אכיפת יתר מול תת-אכיפה ומראית חוק:

"הקפדה על השוויון ויצירת אוירה כללית של אמון ובטחון

הם תנאי יסוד לקיומו של שלטון החוק"

(מתוך דו"ח ועדת שמגר, עמ' 234)

"תת אכיפה" ו"מראית חוק" היו הביטויים בהם השתמשה ועדת שמגר בהתייחסה לאכיפת החוק על המתיישבים ביהודה ושומרון. הנתונים שיובאו להלן מצביעים על כך שהגדרות אלה הולמות דוקא את מצב האכיפה כלפי אוכלוסיות אחרות פורעות חוק בתחומי מחוז ש"י. למעשה, מתיישבי יהודה ושומרון מופלים לרעה פעמיים: הן ביחס לכלל האוכלוסיה האזרחית במדינת ישראל, והן ביחד לאוכלוסיות אחרות המפרות ואף פורעות חוק בתחומי מחוז ש"י.

א. השוואה מתיישבים – אנרכיסטים ופעילי שמאל:

בשנים האחרונות ניכרת תופעה הולכת ומתעצמת של ארגוני ופעילי שמאל מהארץ ומהעולם, הפועלים בתחומי יהודה ושומרון תוך הפרות חוק ולעתים קרובות מתוך מגמה לפרוע חוק ולהתעמת עם גורמי אכיפת החוק. האנרכיסטים מן השמאל מארגנים כבר מספר שנים **התפרעויות שבועיות קבועות סביב גדר ההפרדה**, הכוללות: ידווי אבנים ובקבוקי תבערה, פציעת חיילים ושוטרים וסיכון חייהם.

בנוסף, מארגנים האנרכיסטים **פעילות מגוונת ואלימה ביותר של הפרת חוק וסדר המתרחשת בתדירות גבוהה בכל רחבי המחוז**. בדו"ח של חטיבת יהודה שיצא ביוני 2008, מוזכרות בין היתר הפרות החוק הבאות: **"אלימות כלפי רבש"צ הישוב מעון וחבלה במשקפיו...פריצות ללולים וגניבת תרנגולות...זריקות אבנים..פריצה למטעים של הישוב...בניה מחדש של בתי פלשתינים שנהרסו עקב בניה בלתי חוקית...נסיונות לפריצת חסימות בטחוניות בצירי התנועה..."** ועוד ועוד.

אף שברוב המקרים מדובר באזרחי ישראל, אשר באופן פורמלי יש להחיל עליהם את הנהלים המיוחדים במלואם, בפועל הדבר לא נעשה.

על פי נתונים שנמסרו לוועדת הפנים של הכנסת ביום 15.9.08 ע"י נציג מחוז ש"י תנ"צ איציק רחמים, מתוך 400 תיק הפרות סדר שנפתחו במחוז ש"י במהלך שנת 2008, **רק 36 תיקים נפתחו נגד פעילי שמאל** – כלומר: **9% בלבד מכלל התיקים**. זאת בשעה, שמדובר על הפגנות אלימות ביותר המתרחשות מידי יום ששי סביב גדר ההפרדה, ועל עימותים קבועים עם מתיישבים וחיילי צה"ל מידי שבת בשבתו, כנזכר לעיל. נתון חמור זה הוא פועל יוצא של הקצאת המשאבים המשטרית, שתפורט להלן:

(1) משאבים מודיעיניים

בשעה שהמידע המודיעיני על מתיישבים ותומכיהם נאסף הן ע"י המחלקה היהודית בשב"כ, והן ע"י צוותי החקירה המיוחדים ("הפס"ד ישראלים") וצוותי הבילוש הנלווים אליהם - הרי שבנוגע לפעילי השמאל אין הקצאת כח אדם משטרתי לתכלית של איסוף מידע מודיעיני. היעדר המידע משפיע

- הן על המוכנות של המשטרה ויכולתה להעריך מראש ולמנוע פרובוקציות והתפרעויות,
- והן על יכולתה לאתר את פורעי החוק מהשמאל לאחר תום האירועים.

2) משאבי כח אדם

בשעה שעל אכיפת חוק בכח כלפי המתיישבים ותומכיהם מופקדים בעיקר צוותי יס"מ, המיומנים בהפעלת כח תוך ביצוע מעצרים, כנגד פעילי השמאל מופעל בעיקר כח אדם משטרתי שאינו מתאים לביצוע מעצרים:

- שוטרים "כחולים" – אשר מתקשים בשימוש בכח מול מתפרעים, ועל כן מתמקדים בעיקר בפיזורם ללא עימות וללא מעצר.
- או פלוגות מג"ב – המיומנות בעיקר בפיזור התפרעויות באמצעות אמצעי אלפ"ה, כשהמטרה היא סיום הארוע ולא ביצוע מעצרים.

גם צוותי הצילום והתיעוד הנלווים לכל פעילות משטרתית של אכיפת חוק כלפי מתיישבים – נעדרים כמעט לחלוטין מאירועי הפרות סדר של פעילי שמאל. העדרם של צוותי הצילום משפיע לרעה הן על רמת האלימות שנוקטים המתפרעים, והן על היכולת לזהותם לאחר זמן ולקדם חקירה נגדם.

3) משאבי חקירה

על פי נתונים שנמסרו בתשובה לשאלתא של ח"כ חיים אמסלם (מס' 1065 לשנת 2008), בשנת 2007 נפתחו במחוז ש"י **30 תיקי חקירה פליליים בלבד נגד פעילי שמאל**. נתון זה דומה לנתון של שנת 2008 שנזכר לעיל, וכפי שכבר צויין, זהו נתון מספרי זעום בהתחשב בעובדה שמדובר בהתפרעויות קבועות והמוניות המתבצעות מיד שבוע. אולם הנתון המדאיג יותר הוא מספר כתבי האישום שהוגשו מתוך אותם תיקי חקירה: **2 כתבי אישום בלבד**, כלומר: **7% בלבד** (לעומת 38% כשמדובר במתיישבים ותומכיהם). ואילו בשנת 2008, מתוך 36 התיקים שנפתחו – **לא הוגש אפילו כתב אישום אחד**.

בהתחשב ביכולות המרשימות של צוותי החקירה של מחוז ש"י, אותן סקרנו בפרק הקודם, עולה מאליה השאלה: **מהם הגורמים להבדלים המהותיים בתוצאות החקירה בין תיקי "ימין" ו"שמאל"?** אין בידינו תשובה לשאלה מטרידה זו. יתכן שהפער נעוץ בפערים המודיעיניים אותם סקרנו לעיל, ויתכן שהוא נעוץ גם במיקוד תשומת הלב המשטרתית, המונחית משיקולי מדיניות ומושפעת גם מהדרג המדיני, מהדרגים הבכירים בפרקליטות המדינה, ומהתקשורת.

4) שימוש באמצעי אכיפה חריגים

כפי שהוזכר לעיל, הנהלים המיוחדים מתירים ואף מנחים ומחייבים להפעלת אמצעי אכיפה חריגים במקרים בהם הכלים הנורמטיביים אינם מספקים את התוצאות הרצויות. אמצעים אלה אינם ננקטים כלל כלפי פעילי השמאל והאנרכיסטים, למרות שההתפרעויות שהם מארגנים הן אלימות ומסוכנות בהרבה מכל הפגנות המתיישבים. "צווי הגבלה מינהליים ושיפוטיים אינם דבר של מה בכך" – כותב השר לבטחון פנים אבי דיכטר לח"כ אמסלם – "עז כה, טרם הוטלו צווים מעין אלה על פעילי השמאל". זאת למרות, שצווי הרחקה כלפי פעילי שמאל יפגעו רק בזכותם להפגין, בעוד שצווי הרחקה כלפי מתיישבים (5 צווים שחולקו כבר ב-2008, נכון לשעת כתיבת שורות אלה) מרחיקים אותם מבתיהם, ממשפחותיהם, ממקורות הפרנסה והלימוד שלהם, ופוגעים בכל מרקם החיים שלהם.

ב. השוואה מתיישבים – ערביי האזור:

מעשי תקיפה של ערבים כלפי יהודים ביהודה ושומרון הם תופעה תמידית ויום-יומית. ידוויי אבנים, התפרעויות, פגיעה וונדליסטית ברכוש, הצתות, חילול מצבות ואנדרטאות – מופיעים מידי יום ביומנו המבצעים של צה"ל ושל מוקדי הבטחון באזורים אלה. אין תושב יהודי שלא נפגע באופן כזה או אחר מהתקפות אלימות של ערבים. ויחד עם זאת, אירועים אלה אינם מהווים חלק מסדר-היום ומתכנית הפעולה של המשטרה. בפרק זה נבחן את הסיבות ואת התוצאות של התנהלות זו.

1. תת אכיפה מעוגנת בנהלים:

הנחיות פרקליט המדינה (הנחיה מס' 3.11) קובעות כי " ככלל, עבירות המבוצעות ע"י תושב האזור באזור, הינן עבירות חוץ, המחייבות אישור היועץ המשפטי לממשלה...לפיכך, כאשר מוגש כתב אישום נגד פלשתינאי תושב השטחים בגין עבירות שבוצעו על ידו באזור – יש לקבל אישור היועץ המשפטי לממשלה..." הווה אומר: הגשת כתב אישום נגד ערבי תושב יהודה ושומרון היא היוצא מן הכלל ולא הכלל. והיא דורשת אישור של היועץ המשפטי לממשלה. מתי ובאילו מקרים ניתן אישור כזה?

במרץ 1999 הצליחה מחלקת המחקר של הישוב היהודי בחברון לחשוף את מסמך ההנחיות של הפרקליט הצבאי הראשי, בנוגע להגשת כתבי אישום כנגד ערביי יהודה ושומרון, בעבירות שאינן עבירות בטחון כבדות. להלן חלק מהנחיותיו של "מסמך הפצ"ר":

- יש לסגור בעילת "חוסר עניין לצבור" כל תיק שאינו עוסק בעבירות בטחון כבדות.
- אין להגיש כתב אישום נגד קטינים מתחת לגיל 14 (אלא במקרים של גרימת מוות וכדומה)
- אין להגיש כתב אישום נגד חשוד "בעל מעמד ציבורי"
- אין להשאיר במעצר קטין מתחת לגיל 16 (אלא באישור מיוחד של הממונה על התביעה הצבאית באיו"ש)

אף שהנחיות אלה שונות ועודכנו מעת לעת, לא חל שינוי מהותי במגמה, שתכליתה ותוצאותיה הברורות מהוות "תמונת-ראי" של הנהלים המיוחדים המופעלים כלפי המתישבים היהודיים באותו אזור עצמו.

נמצא, שאכיפת החוק על ערביי האזור מושפעת ונגזרת מ-2 נהלים:

- מהנהלים המיוחדים המחייבים את המשטרה להשקיע את רוב או מלוא המשאבים באכיפת החוק נגד ציבור המתישבים
- מנהלי הפרקליטות הצבאית, האוסרים ומונעים אכיפה יעילה על הציבור הערבי בהתייחס לאותן עבירות ולאותו מרחב-מחיה.

בנוסף ל-2 נהלים אלה, נגזרת האכיפה על ערביי האזור גם מהעדרו של נוהל תאום בין המשטרה ובין התביעה הצבאית, בכל הנוגע לאיתורם של חשודים ששחררו בערבות. כתוצאה מהעדרו של נוהל זה, חשודים ערבים שמעצרים בפועל לא הווארד, כמעט ואינם מובאים לדין.

2. תוצאות האכיפה הסלקטיבית:

• במבחן הנתונים הסטטיסטיים:

בעוד אחוז הגילוי בתיקי מחוז ש"י שנפתחו נגד מתישבים מגיע ל 73%, אחוז הגילוי בתיקי אותו מחוז שנפתחו נגד ערביי האזור מגיע ל 13% בלבד!! בהתחשב בעובדה שאחוז הגילוי הוא הנתון המשקף באופן המובהק ביותר את טיב המשאבים ורמת האכיפה – הרי שמדובר בנתון מובהק המוכיח כי מלוא תשומת הלב המשטרית ממוקדת בחשיפת חשודים יהודים, תוך הזנחה רבתי של אכיפת החוק על הערבים.

הטבלה הבאה מסכמת את ההבדלים בפועל בין אכיפת החוק כנגד יהודים וכנגד ערבים בתחומי מחוז ש"י:

אכיפה כלפי יהודים	אכיפה כלפי ערבים	
<ul style="list-style-type: none"> המשטרה מגיעה באופן מיידי. בד"כ מבצעת מעצרים צילום ותעוד קבוע 	<ul style="list-style-type: none"> המשטרה מגיעה באיחור רב. בד"כ פועלת "להרגעת הרוחות" ו"לאכיפת סדר", ללא מעצרים. בד"כ אין צילום ותעוד 	טיפול בעת אירוע
<ul style="list-style-type: none"> ריבוי תיקי חשיפה ריבוי תיקי חיכוך עם שוטרים נוהל מיוחד לאיתור מתלוננים 	<ul style="list-style-type: none"> אין תיקי חשיפה. לא נפתחים תיקים למי שמתעמתים עם שוטרים תיקים נפתחים רק כשיש מתלונן. 	פתיחת תיקים
<ul style="list-style-type: none"> מערך מודיעיני משוכלל צוותי בילוש צוות הפס"ד ישראלי ברמה של צח"מ 	<ul style="list-style-type: none"> מערך מודיעיני כמעט ואינו קיים. צוותי בילוש רק כנגד עבריינים כבדים. תיקים בהם לא נעצרו החשודים במהלך הארוע – נסגרים בד"כ ב"עברייין לא נודע" 	חקירה. ואיתור חשודים
73%	13%	רמת הגילוי
<ul style="list-style-type: none"> סגירת תיקים אינה מותרת למפקדי המרחבים כתבי אישום מוגשים גם כשהתשתית הראייתית אינה מוצקה כתבי אישום מוגשים גם בעבירות של מה בכך. 	<ul style="list-style-type: none"> סגירת תיקים מותרת בדרג התחנה האזורית. רוב התיקים נסגרים בעילת "אין עניין לציבור". (כולל גניבות, תקיפות, הטרדה מינית). לא מוגשים כתבי אישום כנגד חשודים שהשתחררו ממעצר, כיון שלא קיים נוהל להבאתם לדין לאחר השחרור. 	סגירת תיקים או הגשת כתבי אישום
<ul style="list-style-type: none"> פיקוח מתמיד של "צוות המעקב והתאום" על פעולות המרחבים ומחלקת התביעות 	<ul style="list-style-type: none"> אין נוהל לעבודה משותפת. המשטרה והתביעה הצבאית פועלות לעתים באופן מנוגד. הנהנים העיקריים – החשודים הערבים. 	נהלי תאום בין המשטרה והתביעה

• **במבחן אירועי תקיפה הדדית:**

הפערים באכיפה באים לידי ביטוי בולט במקרים של אירועי תקיפה הדדית. במקרים כאלה, המשטרה בדרך כלל עוצרת, חוקרת ומעמידה לדין את היהודים, ואינה מבצעת פעולות אכיפה מקבילות כלפי הערבים. בתי המשפט מתחו על כך לא-פעם ביקורת. כך למשל:

• בהחלטת השופט אמוראי: "המתלונן, שהינו תושב הרשות הפלשתינית... הצית במזיד וייתכן שביותר ממקום אחד, שטח קוצים שסמוך לשוב בו מתגוררים המשיבים... השריפה התפשטה עד לפאתי הישוב במרחק של 5-7 מטר מבית מגורים... להתרשמות בית המשפט החקירה שהחלה בעניין ההצתה אינה מקיפה מספיק ואינה מעמיקה מספיק ויש להרחיב את החקירה בעניין זה, שכן לכאורה המתלונן הפלסטיני ו/או תושב פלסטיני אחר שהיה איתו הציתו את הקוצים בסמוך לשוב... " (מ' 3360/08 בבימ"ש השלום בבאר שבע)

• בהחלטת השופט וינוגרד: "אחיו של המתלונן זרק אבן בקוטר 20 ס"מ לערך על גבו של המשיב 2. משום מה לא מצאה המבקשת (=המשטרה) להעמיד אדם זה לדין, על אף התקיפה באמצעות חפץ העלול לגרום לחבלה קטלנית, ויש בכך לתמוך בטענת ב"כ המשיבים להתנהלות של איפה ואיפה בהתייחסות לשני הצדדים..." (בש 16171/08 בבימ"ש השלום בירושלים)

• בפסק דינו של השופט פרקש: "הנאשמת ובני ביתה ורכושה, הותקפו ע"י ערבים בידוי בקבוקים ואבנים, דבר העלול לפגוע בנפש וברכוש, ותגובתה היתה יציאה לרחוב ונסיון מניעת מעבר עוברים ושבים של ערבים... כמחאה על שהצבא אינו מונע את ההתנהגות הפרועה של הערבים... ספק גדול בעיני אם יש לראות את התנהגותה כ"פרועה"... לא יכולים להתקיים הסיכוי והאפשרות של הפרה של שלום הציבור על ידי הנאשמת בזמן שקיימת כבר הפרה של שלום הציבור על ידי אחרים... למעלה מן הצורך אוסיף, כי לדעתי המדובר באירוע מינורי, שאף הוא החל על פי העדויות בהתנהגותם הפרועה של ערבים במקום, ומסופקני אם היה כלל מקום להגיש כתב אישום נגד הנאשמת" (ת.פ. 1408/01 בבימ"ש השלום בירושלים)

• וממש לאחרונה – בהחלטת השופטת אביב: "לא קיימים הרבה מקרים שבהם הבעתי בלשון כל כך בוטה את מורת רוחי מהתנהלותה של המשטרה, כמו במקרה דנן... ראוי לציין כי אכן יש מספר סימני שאלה ותמיהה לגבי התנהגות אותם אנשים, שלכאורה נורו על ידי החשוד, כאשר רואים אותם קמים וממשיכים בזריקת אבנים לעבר החשוד... נראה כי תחילתו של אירוע זה אכן בתחילת פעולתו של החשוד, אולם המשך הארוע וסיומו, לרבות תוצאותיו החמורות, דומני שלא ניתן לזקוף אותם לחובת החשוד בלבד. נהפוך הוא, תרומה רבה ומכוונת יש לתושבים הפלסטינים בהתנהלותם במהלך ארוע זה באופן אשר הביא לתוצאות של האירוע... ראוי היה שהמשטרה הייתה בוחנת את התנהלותה כלפי אותם המעורבים מצידו השני של המתרס" (מ 15807/08 בבימ"ש השלום בירושלים)

ואולם מערכת אכיפת החוק לא שינתה את התנהלותה בעקבות הערות אלה של בתי המשפט השונים. בכל ארוע בו מעורבים יהודים וערבים כאחד, ממשיכה המשטרה להפעיל דפוס של איפה ואיפה, תוך שהיא עוצרת, חוקרת ומגישה כתבי אישום מהירים נגד היהודים בלבד, ואף תובעת – כתנאי לשחרורם – את הרחקתם מהאזור.

לעומת זאת, במקרים הפוכים, כאשר הערבים התוקפים הועמדו לדין, ואילו כלפי היהודים לא הוגש כתב אישום - מצאה מערכת התביעות לנכון להקל עם הנאשמים הערבים. כך, למשל, דברי התובע הצבאי בעניינם של 2 ערבים שהואשמו בהטרדה מינית, תקיפה סתם, ותקיפת שוטר: "התביעה הצבאית מודעת לכך שהגישה כתב אישום כנגד תושבים מקומיים בלבד... מאחר והמעורבים האחרים בפרשה (-הנערות שהותקפו) לא נעצרו ומהלכים חופשי – אין התביעה הצבאית מעוניינת ליצור אפליה..." (מקרים כאלה הם נדירים, בהתחשב בנתון הסטטיסטי של אחוז כתבי אישום כנגד מתיישבים הנזכר לעיל).

• **במבחן ההגנה לאזרח:**

הפערים באכיפה גוררים פערים בשירות ובהגנה שמספקת המשטרה לנפגעי העבירות. מצב של תת-אכיפה ומראית חוק יוצר מצב של העדר הרתעה מפני המשך העבריינות הסדרתית, והעדר הגנה לנפגעי אותה עבריינות. **כך הפכו עבירות כמו ידוי אבנים, הטרדות ותקיפות מיניות, תקיפות סתם, השחתת רכוש, וחילול קברים ומצבות – למכת מדינה שנפגעה אינם מקבלים כל סעד מרשויות החוק.** לגבי חלק מהעבירות, מספקת המשטרה אישורים לצורך קבלת פיצוי כספי מקופת המדינה. כך, למשל, **רוב זריקות האבנים מקבלות מענה בדמות אישור למס-רכוש, הא ותו לא.** לכן ככלל, נוהגים נפגעי העבירות מקרב המתיישבים להתלונן במשטרה רק במקרים בהם ניתן לקבל פיצוי כספי, ואילו במקרים אחרים ובעבירות שאין עליהן פיצוי (כגון: ידוי אבנים ללא פגיעה, תקיפות, ותקיפות מיניות) – לא נרשמות תלונות. התוצאה הבולטת של מצב דברים זה הוא פער ניכר בין כמות העבירות המדווחות למשטרה, ובין כמות העבירות הרשומות ביומני המבצעים של צה"ל ושל מוקדי הבטחון האזרחיים באזור.

התהליך המתואר בפסקה הקודמת, הוא למעשה תהליך של **אובדן האמון במערכת אכיפת החוק.** מפקד מרחב חברון, נצ"מ אבשלום פלד, נתן לכך ביטוי בדבריו בפני ועדת החוקה חוק ומשפט של הכנסת: "צריך להגיד עובדה, אני כרגע לא מפרש אותה, שיש פחות תלונות מיהודים כנגד פלסטינאים וארגוני שמאל. יש הרבה מאוד תלונות מצד פלסטינאים... **לצערי חלק מזה.... שיהודים מתנחלים לא מגישים תלונה, זה כי הם טוענים שהם לא מאמינים במשטרה. זו בעיה מבחינתי, זו בעיה.**" (פרוטוקול מיום 1.7.08)

קבוצת אוכלוסיה שנפגעת באופן קשה במיוחד מעבריינות סדרתית של ערבים ואנשי שמאל, ואינה מקבלת סעד ממערכת האכיפה, היא קבוצת החקלאים היהודים ביהודה ושומרון. בדצמבר 2007 ערכנו מחקר מקיף על היקף הפגיעות בחקלאים היהודים, ועל טיפול מערכת אכיפת החוק בתופעה זו. במסגרת המחקר נבדקו עשרות אירועים של השחתה וחבלה מכוונת בשטחים וביבולים חקלאיים. הממצאים פורסמו בדו"ח תחת הכותרת "**מי יגן על הזית שלי.**"

בפרק הסיכום של הדו"ח נכתב:

"הממצאים העולים מהדו"ח מלמדים על תופעה של התנכלויות שיטתיות לחקלאים היהודיים ביהודה ושומרון, תופעה שמבחינת היקפה היא בבחינת "מכת מדינה", אך רשויות החוק של מדינת ישראל אינן עושות דבר על מנת להלחם בה. מנגד, בה בשעה, מושקעים משאבים עצומים בהגנה על החקלאים הערבים, לעתים אף תוך פגיעה חמורה בזכויות אזרח (כגון: בהוצאת צווי-הגבלה) ובבטחון (כגון: באישור פעולות חקלאיות סמוך מאד לישובים היהודיים).

למעשה, אין כל צורך להמליץ על דרכי פעולה לשיפור האכיפה כנגד הפורעים והמשחיתים – די אם בפרקליטות המדינה, במשטרת ישראל, בשב"כ ובצה"ל יחליטו להנהיג מדיניות של אכיפה שוויונית, ולהשתמש בכל הכלים ולנקוט בכל הצעדים הננקטים היום כנגד מי שמנסים לחבל ולפגוע במוסקי-הזיתים הערבים."

מצ"ב הטבלה המסכמת של הדו"ח:

הגנה לחקלאי היהודי	הגנה לחקלאי הערבי	
<ul style="list-style-type: none"> לא ננקטים צעדי מניעה כלשהם כלפי הפורעים הערבים הפוטנציאליים. במקרים מסויימים ננקטו צעדי הגבלה כלפי החקלאים היהודים על מנת למנוע חיכוך בינם ובין הערבים המתנכלים להם. 	<ul style="list-style-type: none"> אלוף פיקוד המרכז מוציא צווי הגבלה והגליה לתושבים יהודיים החשודים כמי שמתכוונים לפגוע בחקלאות הערבית. 	מניעה
<ul style="list-style-type: none"> אין אבטחה משטרתית או צבאית שמטרתה מניעתית. כשיש התנכלויות והמשטרה מוזעקת – היא מגיעה בדר"כ באיחור ניכר, המסכל מראש סיכוי לביצוע מעצרים בשטח. הכוח המשטירתי בדר"כ אינו כולל יס"מ, ניידות-מעצר, או צלמים. 	<ul style="list-style-type: none"> המשטרה והצבא מגיעים לשטח יחד עם החקלאים, ויוצרים מעטפת הגנה סביבם. במקרה של התנכלות - מבצעים מייד מעצרים. הכוח המשטירתי כולל שוטרי יס"מ המיומנים לשימוש בכח, וכן צלמים המתעדים את הנוכחים, על מנת לזמנם לחקירה בהמשך. 	טיפול בעת אירוע
<ul style="list-style-type: none"> המערך המודיעיני המשטירתי אינו עוסק בנושא. המשטרה אינה נעזרת במערך המודיעיני של השב"כ (מלבד במקרה אחד). לא מתבצע כל מאמץ לאיתור חשודים או עדים. פעולות חקירה נורמטיביות שתכליתן עיבוי התשתית הראייתית, כגון: בדיקות מז"פ, טביעות אצבע, ומעקב של צוותי בילוש – אינן מתבצעות בדרך כלל. 	<ul style="list-style-type: none"> הפעלת המערך המודיעיני של המשטרה, ושיתוף פעולה עם המערך המודיעיני של השב"כ מאפשרים איתור חשודים גם לאחר זמן. הפעלת צוותי בילוש וצוות חקירה מיוחד ברמת צח"ם לכל ארוע. מאמץ חקירתי מושקע אפילו באיתור מתלוננים. 	חקירה ואיתור חשודים
<p>הפעילות המשטרתית נבלמת בשערי הכפרים הערביים. גם כאשר העקבות או המידע המודיעיני מצביעים על נוכחותם של העבריינים או של הרכוש הגנוב בתוך הכפרים – המשטרה כמעט שאינה נכנסת על מנת לאתרם.</p>	<p>המשטרה אינה נמנעת מביצוע מעצרים וחיפושים גם בתוך הישובים היהודיים.</p>	פעילות משטרתית בתוך הישובים
<ul style="list-style-type: none"> רוב התיקים נסגרים בעילת "עבריון לא נודע". תיקים בהם נעצרו חשודים תוך כדי או בסמוך לארוע – נסגרים לעתים קרובות בעילת "מחסור בראיות מספיקות", בשל העדר פעולות חקירה שתכליתן עיבוי התשתית הראייתית כנגד החשוד. חלק מהתיקים נסגרו בעילה של "העדר עניין לציבור". 	<p>באם, למרות מאמצי החקירה, לא נוצרת תשתית ראייתית להגשת כתב אישום – נשקלת ואף מתבצעת לעתים נקיטת צעדים מינהליים כגון: צווי הגבלה או הגליה.</p>	סגירת תיקים
<p>התבצע במקרים בודדים בלבד, והביא לתוצאות ניכרות. אך לא מתבצע כנוהל שבשגרה.</p>	<p>מתנהל באמצעות צוות המעקב והתאום בראשות המשנה ליועץ המשפטי לממשלה שי ניצן.</p>	שיתוף פעולה בין-מערכתי

4. צוות אכיפת החוק באיו"ש

אכיפת חוק חייבת להתבצע באופן שוויוני.
צעדים תקיפים ככל שינקטו יש לנקוט גם כלפי האנרכיסטים ופעילי השמאל."
(מכתבם של 20 ח"כים לשר הבטחון, נובמבר 2008)

בפרק הראשון הזכרנו, שגולת-הכותרת של תיקון הנהלים המיוחדים על ידי היועמ"ש רובינשטיין, היתה ביטול של צוות המעקב והתאום, אשר עצם קיומו ואופן תפקודו גררו את הביקורת הציבורית, הפרלמנטארי והמשפטית החריפה ביותר. ואולם, ביטול זה היה "על הנייר" בלבד, ואילו באופן מעשי הצוות שבוטל רשמית, ממשיך לתפקד עד עצם היום הזה באין מפריע.

• הקמת הצוות, תפקידיו, וחשאינות קיומו:

בראש הצוות, שכונה בנהלים המיוחדים של בן יאיר "צוות המעקב והתאום" העמיד בן יאיר בתחילה את עוה"ד טליה ששון. עצם קיומו של הצוות היה חשאי, עד שאפילו היועץ המשפטי לממשלה אליקים רובינשטיין לא ידע על קיומו, ורק בעקבות פרסום התחקיר של הישוב היהודי בחברון והעלאת הנושא בישיבת הממשלה – התברר לו שצוות כזה פועל במשרדו.

החשאינות הרבה נבעה, כפי הנראה, מההוראות וההנחיות החמורות לפיהן פעל הצוות. הוראות, אשר עם חשיפתן עוררו ביקורת ציבורית ופרלמנטארי רחבה.

חברי הצוות – אשר התכנס פעם בחודש, כפי שנרשם בנהלים המיוחדים של בן יאיר – היו:

- נציגים של צה"ל
- נציג מחוז ש"י
- נציג השב"כ
- נציג מדור תביעות משטרה מהמהטה הארצי
- נציג פרקליטות מחוז ירושלים
- נציג מחלקת הבג"צים בפרקליטות

צירופו של נציג השב"כ לצוות היא בעייתית במיוחד, הן לאור הדברים המפורשים שנכתבו על כך בדו"ח ועדת שמגר, ובמיוחד לאור חוק השב"כ שחוקק בהמשך, ואשר אף הוא מנחה להפעיל את השב"כ רק לצורך "סיכול ומניעה של פעילות בלתי חוקית שמטרתה לפגוע בבטחון המדינה, בסדרי המשטר הדמוקרטי או במוסדותיו"

להלן כמה מההנחיות לפיהן צריך לפעול "הפרקליט" הניצב בראש הצוות:

- פתיחת תיקים שכבר נסגרו: "בין היתר יעשה הפרקליט לזירוז הטיפול בתיקים... יערוך בדיקות מדגמיות, אקראיות או מכוונות בתיקים שהוחלט על סגירתם, כדי לעמוד על נסיבות הארוע..."
- מתן קדימות לתיקי המתיישבים בבתי המשפט: "הפרקליט יסייע לגורמים השונים בנסיונות ליתן קדימות לדיון בתיקים בבתי המשפט השונים" (יוזמה זו נתקלה בהתנגדות נחרצת של נשיא ביהמ"ש העליון לשעבר אהרן ברק, אשר כתב כי "אין לתת עדיפות לאישום רק משום שמקורו בעבירה שבוצעה ביהודה ושומרון").
- פתיחת תיקים בעקבות כתבות בתקשורת: "הפרקליט ירכז מן העיתונות הכתובה ומאמצעי תקשורת אחרים ידיעות כתבות ומידע שעניינם הפרות חוק ועבירות פליליות אחרות של ישראלים ביהודה, שומרון וחבל עזה... ינחה את המשטרה לפתוח בחקירה... יעקוב אחר החקירה האמורה עד כניסתה לתלם. מחלקת הדוברות במשרד המשפטים תסייע באיסוף מידע"

- **הרכבת "רשימה שחורה" של מפרי סדר:** הפרקליט ירכיב רשימה של עבריינים, בין פליליים על רקע לאומני חתרני ובין פליליים בתחום הפרות הסדר השונות. הפרקליט יקיים מעקב צמוד ומיוחד בכל הקשור לדרך טיפולם של גרומים שונים בעבריינים הנמנים על אותה רשימה... המעקב אחר המתישבים שנכנסו ל"רשימה השחורה" כולל איסוף מידע מודיעיני, גם כזה שאינו נוגע לתיקים הפליליים המתנהלים נגדם. "הפרקליט ינהל תיק נפרד לכל אחד מהחשודים הנ"ל. יקיים "מעקב צמוד" ומיוחד... וישים לו למטרה לשפר במיוחד (ההדגשה במקור!) את הליך אכיפת החוק לגביהם".
- **הוצאת צווים מינהליים:** "...הוצאת צווי הגבלה, צווי גירוש, צווים למניעת כניסה, מעצרים מינהליים וכדומה... הפרקליט יחזיק בעותק של הצווים הנידונים, ויעקוב אחר מילוי דקדקני של האמור בצווים, והן אחר הפעולות הננקטות נגד מי שהוגש נגדו צו מגביל והוא הפר את הצו". (גם לאחר שמליאת הכנסת קיבלה ברוב עצום החלטה
- **קשר עוקף-מפקדים לקצינים בשטח:** "פניותיו של הפרקליט לגורמים השונים ייעשו ישירות אל הדרג המטפל, תוך עדכון הדרג הממונה עליו". (יצויין, כי ניתן לאבחן בכל תחנות המשטרה במחוז ש"י קציני משטרה מסויימים העומדים בקשר ישיר עם "הפרקליט" – היום עו"ד שי ניצן, כאשר מפקדיהם הישירים של אותם קצינים "ממודרים" ומקבלים רק עדכון על ההנחיות לפקודיהם, ותו לא).

כאמור, עצם חשיפתו של הצוות גררה ביקורת חריפה, כאשר שרי ממשלה, חברי כנסת, מומחים למשפט פלילי, אישי ציבור ועיתונאים ציינו כי תפקידו והנחיותיו מזכירים יותר רדיפה של מתנגדים פוליטיים ופחות אכיפה חוק נורמטיביות במשטר דמוקרטי ובמדינה נאורה.

• ביטולו הפורמלי של הצוות:

בספטמבר 98 הגיש היועמ"ש רובינשטיין לשרי ממשלת נתניהו את הנוסח המתוקן של "הנהלים המיוחדים". במכתב הקדמה לנוהל, כתב רובינשטיין והדגיש: "יש לראות מכאן ואילך **בבטל גם פורמלית את הנוהל הקרוי "נוהל מעקב לתיאום"**. והוסיף: "תפקידי הטיפול בעבריינות אידאולוגית בישראל ובאיו"ש... יהיו לפי החלטת הממשלה 6317... שהקימה צוות משולב לטיפול בהסתה ובהמרדה... **בכל מקום בארץ**, אם בתוך ישראל ואם אזורים... לגבי עבריינות אידאולוגית מכל גוונים, ימין, שמאל, אוכלוסיה ערבית ועוד".

רובינשטיין כתב גם לעו"ד שלמה פילבר, אז סמנכ"ל מועצת יש"ע: "נוהל המעקב והתאום בוטל. הצוות המשולב למעקב אחר הטיפול בעבריינות על רקע אידאולוגי פועל באשר לעבריינות ועבריינים בתחום זה ללא קשר למקום מגוריהם... אין המדובר בהתמקדותן בישראלים תושבי אזורי יו"ש ועזה דוקא".

מאז ספטמבר 98, הגרסה הרשמית של גורמי אכיפת החוק היתה, שנוהל המעקב והתאום – בוטל. כך גם כתבה ביולי 2001 עו"ד חנה קלר, היועצת המשפטית של המשרד לבטחון פנים, לאורי אריאל (אז מ"מ יו"ר מועצת יש"ע): "**נוהל מעקב ותיאום – בוטל**. החלטת הממשלה... הטילה את תפקיד הטיפול בעבריינות אידאולוגית על הצוות המשולב לטיפול בהסתה ובהמרדה".

ג. המשך פעילותו של הצוות לאחר ביטולו הפורמלי:

ביטולו של הצוות היה פורמלי בלבד. בפועל המשיך הצוות להתכנס ולדון כיצד "לשפר" את אכיפת החוק על מתיישבי יהודה ושמרון, ועליהם בלבד.

כבר בשנת 2002, בתשובת המדינה לבג"צ 4647/01, נחשפה האמת במעורומיה: "**כל נושא אכיפת החוק באיזורים מטופל באופן שוטף באמצעות מנהלת המחלקה לתפקידים מיוחדים בפרקליטות המדינה, עו"ד טליה ששון, המלווה את פעילות לשכת התביעות של מחוז ש"י, ומיעץ ומסייע באופן שוטף לכל המערכות המופקדות על הנושא, תוך נסיון לייעל ולשפר את עבודתו**". – נכתב בסעיף 20 בתשובת המדינה לבג"ץ.

הצוות בראשותה של טליה ששון היה אחראי ופיקח באופן ישיר לא רק על אכיפת החוק הפלילי על המתישבים, אלא גם על הפעלת כחות המשטרה וצה"ל לפינוי מאחזים, פעולות אשר במהלכן נרמסו באופן בוטה זכויות האדם של המפונים, וכללי ההתנהגות האלמנטאריים של השוטרים. כך, למשל, הודתה הגב' ששון בדבריה בפני ועדת החוקה חוק ומשפט של הכנסת, כי היתה שותפה לקבלת ההחלטה על הפינוי הברוטאלי של גבעה 26 במרץ 2003, פינוי במהלכו נהרס הבית על תכולתו, והאלמנה והיתומים שהתגוררו בו הופקרו לנפשם בליל חורף גשום ברחוב ירושלמי, ללא מעילים ונעליים, ללא כל אמצעי תקשורת, וכן בפניו חוות גלעד, במהלכו הורה מפקד מחוז ש"י לשוטרו להסיר את תגי הזיהוי ולהזדהות (כולם) בשמו: שחר איילון.

• **שי ניצן מחליף את טליה ששון:**

כשפרשה טליה ששון מתפקידה בפרקליטות המדינה, החליף אותה בראש הצוות עו"ד שי ניצן. הצוות בראשות ניצן ממשיך להתכנס לפחות פעם בחודש. כך, למשל, העיד תנ"צ איציק רחמים ממחוז ש"י בפני ועדת הפנים ואיכות הסביבה של הכנסת: "**הפעילות שלנו באופן שוטף עוברת תהליכים של בדיקה על ידי הוועדה לאכיפת החוק בראשותו של שי ניצן שאנוכי חבר בוועדה וגם נציגי צה"ל**". (פרוטוקול מיום 15.9.08).

עו"ד שי ניצן עצמו אומר, בראיון לקול ישראל: "**הצוות הבין-משרדי שאני עומד בראשו פועל לפי החלטת ממשלה... אנחנו עוסקים בהמוני נושאים. בנושא של פיקוח על מערכות, בנושא של איסוף כלי נשק בשטחים, בנושא של פעילות הרבש"צים - רכזי בטחון שוטף... ובנוסף לזה גם אנחנו מפקחים על תיקים...**" – עו"ד ניצן שכח לציין, שהחלטת הממשלה שעל פיה אמור הצוות שבראשותו לפעול, מחייבת אותו לתת טיפול שוויוני לעבריינות אידאולוגית בכל מקום בארץ, ומכל גווי המפה הפוליטית...

ד. הצוות פועל בניגוד להחלטות הכנסת:

הצוות בראשותו של שי ניצן אינו מהסס לפעול גם בניגוד להחלטות הכנסת. להלן 2 דוגמאות מהחודשים האחרונים:

(1) **צווים מינהליים:**

בכסלו תשס"ז (דצמבר 2006) התאחדה הכנסת כולה, מלבד סיעות מרצ והערבים, סביב החלטה ערכית האוסרת שימוש בצווים מינהליים מלבד במקרים של פגיעה בבטחון המדינה: "**לא ייעשה שימוש בצווי הגבלה, מעצרים מינהליים ואמצעים אחרים שבהם מתקיימת ענישה ללא משפט, אלא במקרים חריגים, שבהם יש חשש מובהק לפגיעה בבטחון המדינה**" – כך לשון ההחלטה.

הצוות בראשותו של עו"ד שי ניצן החליט בכל זאת להוציא צווי הגבלה, בניגוד מוחלט להחלטות הכנסת. בראיון בקול ישראל הוא מודה כי "**הצהרות וקבלת החלטות דקלרטיביות כאלה יש להן משמעות. הממשלה אמורה לפעול ברוח החלטות הכנסת**". על כן, גם בישיבת הממשלה וגם בתקשורת, משווה שי ניצן בין

הצווים המינהליים שהוצאו למתיישבים שאינם חשודים בטרור ובין 700 צווי מעצר מינהליים שהוצאו לערביי יהודה ושומרון החשודים בטרור, ומוסיף כי ש"צווים מנהליים זה כלי מקובל במדינת ישראל", למרות שאין אף אזרח אחר במדינת ישראל שקיבל צו כזה בשנים האחרונות.

2) פינוי מאחזים:

ביום ט' בסיון תשס"ג (9.6.03). קיבלה ועדת החוקה חוק ומשפט של הכנסת החלטה הקובעת כי:

"ועדת החוקה מגנה פעילות בלתי חוקית באשר היא;

אם יוחלט על פינוי מאחזים **יש להקפיד על שמירה מלאה של זכויות האדם – כולל פינוי רק בהרשאה חוקית שניתנה לאחר מיצוי כל ההליכים, יחס הוגן למפונים, שמירה על כבוד האדם וזכות הקניין;**

במסגרת הפעילות של צה"ל והמשטרה בפינוי מאחזים, **יישמרו זכויות האדם, כפי שנקבעו בחוק הישראלי ובאמנות בין-לאומיות;**

על הממשלה לפעול על-פי **נוהל והליכי פינוי שיהיו גלויים ומפורסמים;**

התנגדות לפינוי חייבת להיעשות במסגרת מאבק דמוקרטי בלתי-אליים. על המפונים להימנע מפגיעה בגופם ובכבודם של חיילים, שוטרים ואחרים הפועלים במסגרת מילוי תפקידם הממלכתי."

ההחלטה התקבלה ע"י כל חברי הועדה, מלבד הערבים והשמאל הקיצוני, ואומצה באופן רשמי גם ע"י צה"ל והמשטרה. בעקבות החלטה זו ולאורה התקיימו עוד מספר דיונים בוועדת החוקה ובוועדת הפנים של הכנסת, על מנת להבטיח שרשויות החוק יעמדו בקריטריונים שנקבעו בה, ולגבש נהלים מחייבים למקרים של פינוי מאחזים. בין היתר, נקבע בנהלים אלה כי "**פינוי הרכוש מהמאחז יעשה באחריות צה"ל... על הגורמים המטפלים ברכוש לעשות את הנדרש... לכך שהרכוש ישמר ובעליו יוכלו לקבלו בחזרה**"

אין ספק שהחלטה זו הופרה ברגל גסה בפינויים האחרונים: ביד יאיר, וחמור מכך בהרבה – בחוות פדרמן:

- ביד יאיר – ביום 18.9.08 נהרסו מבנים שכבר נקבע להם מועד לשימוע, עוד בטרם התבצע השימוע. ההריסה נמשכה בניגוד להחלטת בג"צ (7967/08) שיש להמנע מהריסתם עד לדיון בנושא. חלק גדול מהרכוש הופקר בשטח, תוך שכחות הבטחון מונעים מבעליו להגיע למקום ולהצילו. רכוש זה נבזז ע"י פלשתינים (מהבוזזים לא מנעו הצבא והמשטרה להגיע למקום). חלק אחר מן הרכוש הוחרם ע"י המשטרה, והוחזר במצב לא תקין, או לא הוחזר כלל.
- בחוות פדרמן – בליל ה-26.10.08 פונו 2 משפחות על ילדיהן הרכים ללא כל אתראה, באישון לילה, בלא שניתן להן לארוז את חפציהן ובלא שכוחות הביטחון יעשו זאת במקומם כראוי. הבתים נהרסו על תכולתם, פשוטו כמשמעו. בני המשפחה הוכו, נפצעו, ונעצרו – ושחררו רק למחרת אחר ששופט קבע שלא היתה כל עילה למעצרים.

ה. הצוות מפעיל לחצים על מערכת המשפט:

לאחרונה נחשף הציבור להתנהלות צוות אכיפת החוק מאחורי הקלעים של ההליכים המשפטיים אותם הוא מוביל. שופט בית המשפט המחוזי בירושלים, משה דרורי, חשף טפח מאותה התנהלות בהחלטה שנתן

בעניינו של נעם פדרמן. בסיום ההחלטה, תחת הכותרת "נעילה", כתב השופט דרורי: "הדרישות הדחופות של המדינה להיענות לבקשתה, גם בשלבי הביניים וגם ללא דיון מעמיק ויסודי, כפי שבאו לידי ביטוי...אף בפנייתו בכתב של פרקליט המחוז, יש בהן משום נסיון של מערכת התביעה כללית לנסות ולקבוע את לוח הזמנים ואת סדרי העדיפות של בית המשפט".

מתקבל הרושם, שהשופט דרורי, אשר נדרש להשען הן על שבועת האמונים של השופט "לשפוט משפט צדק, לא להטות משפט ולא להכיר פנים", והן על אירועי פרל-הרבור בארה"ב במלחמת העולם השנייה, כדי להתמודד עם לחצים בלתי-אפשריים שהפעילו עליו נציגי המדינה, עמד תחת לחצים כבדים ביותר, ואין לדעת כמה משופטי ישראל מצליחים להתמודד עם לחצים דומים אשר מן הסתם מופעלים עליהם במקרים דומים...

ו. הצוות נתון להשפעת ארגוני השמאל:

הצוות בראשותו של שי ניצן מקיים ישיבות ומקדם נושאים שונים לא רק בהתאם להחלטות הממשלה, אלא גם בהתאם לפנייתיהם של ארגוני שמאל שונים. להלן נביא 2 דוגמאות להפעלת צוות אכיפת החוק בהתאם לדרישות ארגוני השמאל:

1) אפליה לרעה של המתיישבים:

בדצמבר 2006 קיים הצוות ישיבה בה נדונו נושאים שונים שהועלו ע"י עו"ד לימור יהודה מהאגודה לזכויות האזרח. 4 חודשים בלבד לאחר שפנתה עו"ד יהודה בכתב לשי ניצן, היא קיבלה ממנו מכתב מפורט בן 4 עמודים ובו מענה לכל בקשותיה. בין היתר, הוחלט באותה ישיבה להכריז על השוק הסיטונאי בחברון כעל "שטח צבאי סגור", ללא כל הצדקה בטחונית, ו"לנהל הליכים פליליים" כנגד יהודים שיפלו לתוכו.

כך נולד אחד ההליכים המשפטיים המרתקים, הממחישים את אופן הפעלתה של האכיפה הבררנית. באישון לילה נכנסו שוטרי משטרת ישראל לביתו של בחור צעיר, שהתגורר באחד החדרים ב"שוק" (הבהרה: המבנה שימש בעבר כשוק אך שופץ והפך לבית-דירות), שלפו אותו ממיטתו, האשימו אותו ב"הסגת גבול", ודרשו מבית המשפט לתת לו צו שירחיק אותו מהמקום למשך 60 יום.

בית המשפט שאל עורך דינו של הצעיר את בא-כח המדינה, האם אין בדרישה להרחקה משום אכיפה בררנית, שאינה נוהגת כלפי אזרחים אחרים החשודים ב"הסגת גבול". בתשובה לכך, נכתבו באופן רשמי ע"י משטרת ישראל הדברים הבאים: "המדינה מאשרת כי אכן, קיימת מדיניות אכיפה, שאושרה על ידי משרד המשפטים ולפיה תהיה הקפדה יתירה על שמירת השוק הסיטונאי בחברון כפנוי מכל אדם. לטעמה של המשיבה מדיניות זו אינה בגדר אכיפה בררנית פסולה..." (טענות המדינה בב"ש 9356/07)

בפרוטוקול הדיון שהתקיים ביום 1/5/07 ניתן למצוא את התעוד הבא:

- בתשובה לשאלת בית המשפט: האם גם במקום אחר זולת יו"ש הופעלה מדיניות כזו?
- מאשר בא-כח המדינה, כי מדיניות זו חלה ביהודה ושומרון.
- בתשובה לשאלת בית המשפט: האם בא כח המדינה בדק עם פרקליטויות אחרות, האם פרט לאזור יו"ש הופעלה מדיניות כזו?
- עונה בא-כח המדינה: לא...
- בתשובה לשאלה נוספת של בית המשפט: מדוע מוצדקת אכיפת חוק מיוחדת זו דווקא באזורי יו"ש? האם יש טענה שתושבי חברון...הם אלימים יותר מתושבי מוסררה או כפר שלם...?

- משיב בא-כח המדינה: חס ושלוש שאני אטען טענה כזו
- בשלב זה מפנה בא-כח המדינה את תשומת לב בית המשפט למה שהוא מכנה "השיקול הבטחוני" – היינו: צו שטח צבאי סגור שהוציא אלוף הפיקוד.
- כאן שואל בית המשפט: בהנחה שהשיקול הבטחוני הוא שיקול לגיטימי, האם בכל אזור יו"ש הופעלה המדיניות הזאת כלפי ערבים?
- בא-כח המדינה משיב: אין לי ספציפית מידע על זה כרגע
- בתשובה לשאלה נוספת של בית המשפט: בהתייחס לצו הסגירה, בו נכתב כי הצו הוצא "לנוכח הצורך לנקוט בצעדים הכרחיים לשם שמירת הבטחון" – האם ההולך בדרך עד לפתח החנות אינו מסכן את הבטחון, ואילו הנכנס לתוך החנות מסכן את הבטחון?!
- עונה נציגת המדינה: זה שיקול דעתו של אלוף הפיקוד...

(זה המקום להזכיר, כי צו שטח צבאי סגור שניתן כביכול "משיקולי בטחון" הוצא ע"י אלוף הפיקוד לפי דרישתו של עו"ד שי ניצן, במגמה למנוע כניסת יהודים לחנויות השוק)

בעקבות ההענות של שי ניצן לבקשות ארגון זכויות האדם מהשמאל, פנה גם ארגון זכויות האדם ביש"ע במכתב מקביל לעו"ד ניצן, וביקשו לכנס את הצוות שבראשותו לדון בסדרה של הפרות זכויות אדם של מתיישבי יהודה ושומרון. המכתב נשלח בפברואר 2007, ועד היום לא נענה באופן ענייני.

2) אפליה לטובה של מפגיני השמאל:

בערב שביעי של פסח תשס"ח, אפריל 2004, התקיימה בחברון התפרעות אלימה של אנרכיסטים ופעילי שמאל מהארגונים "שוברים שתיקה" ו"בני אברהם" (מדובר באותה התארגנות, תחת שמות שונים) בחברון. המפגינים חסמו את ציר הגישה היחיד לישוב היהודי בעיר. המשטרה – כך לדברי מפקד מרחב חברון במכתב רשמי – "פעלה במהירות ובנחישות, ההתקהלות האסורה הופסקה, עוכבו פעילי השמאל, והפעילים המרכזיים נחקרו באזהרה... בעקבות ההפגנה הנ"ל התקיימה הערכת מצב מיוחדת, שבעקבותיה מנעה המשטרה את כל סיורי "בני אברהם" בגזרת הישוב היהודי... מתוך הבנה כי הינם מהווים גורם מפר חוק וסדר ומהווה סכנה לשלום הציבור".

ההחלטה המקצועית והסבירה של המשטרה לא החזיקה מעמד יותר מ- 5 שבועות. בהתערבות עו"ד שי ניצן, קיבלה משטרת חברון כבר בראשית יוני הנחיה מגבוה לאפשר את המשך הפעילות של ארגוני השמאל הללו בחברון. לאחר 15 שנה במהלכן הורחקו מחברון מאות מתיישבים ופעילי ימין בשל הפרות סדר מינוריות, בין באמצעות צווים מינהליים ובין באמצעות הרחקתם כתנאי לשחרורם ממעצר, לאחר 15 שנים בהם הוצאו צווי שטח צבאי סגור למתיישבי חברון על כל צעד ושעל ונחסמה בפניהם התנועה ב 97% מעיר מגוריהם – התקבלה במשטרת חברון הנחיה חד משמעית מגבוה: לא להרחיק את פעילי השמאל, לא להשתמש כלפיהם בצווי שטח צבאי סגור, ואף לאבטח אותם בהגיעם לפעילות פרובוקטיבית בתוך שטח המחיה המצומצם של המתיישבים.

אין ספק, שמדובר לא רק באי-שוויון קיצוני באכיפת החוק, אלא גם בהתערבות בוטה בשיקולים המקצועיים של המשטרה.

5. אפליה באכיפת דיני המקרקעין

"חקיקה למפרע... פוגעת בעקרון שלטון החוק..."

בעקרונות יסוד של צדק ושל הגינות, ובאמון הציבור במוסדות השלטון"
(השופט העליון בדימוס אהרן ברק, בספרו פרשנות במשפט)

חלק ניכר מהעימותים ומהפרות החוק והסדר ביהודה ושומרון מתרחש סביב האפליה הבוטה שחשים המתיישבים בכל הנוגע להחלת ואכיפת דיני המקרקעין וחוקי התכנון והבניה עליהם. ואכן, מדובר באפליה בוטה המתבטאת

- הן בחקיקה עצמה
- הן באכיפת החוק
- והן באופן הביצוע של האכיפה ע"י רשויות החוק, אשר פעמים רבות מלווה בהפרות חוק וברמיסת זכויות אדם יסודיות.

יאמר מראש: עניינו של דו"ח זה אינו הדין האזרחי אלא הדין הפלילי ואכיפתו, ועל כן נביא להלן רק סקירה קצרה וכללית על האפליה בתחום האזרחי, אפליה הגוררת תחושות קשות אצל התושבים ומהווה לעתים קרובות גורם ראשוני לפעולות מחאה שונות.

א. אפליה מעוגנת בחקיקה

מתיישבי יהודה ושומרון מופלים לרעה גם בדיני המקרקעין החלים עליהם, קרי: בחקיקה עצמה, וזאת הן ביחס לאזרחי ישראל האחרים, והן ביחס לשכניהם ערביי האזור.

1. אפליה ביחס לאזרחי ישראל:

לעומת תהליך החקיקה הראשית בתוככי מדינת ישראל, המורכב מדיון ראשוני בממשלה, שלוש קריאות במליאת הכנסת וביניהן דיון בועדת הכנסת הרלוונטית ופרסום ברשומות, הרי שלגבי מתיישבי יהודה ושומרון קיים ערוץ חקיקה מיוחד, בו המחוקק הוא מפקד האזור, אשר אינו כפוף לכל הליך לצורך החקיקה. בהינף קולמוס יש בידו ליצור נורמות מחייבות על "נתינו" ולאוכפן באופן מיידי. המדובר בחקיקה של "צווים", המתבצעת מעת לעת בלא כל בקרה פרלמנטארית ובלא שהצווים נדרשים לעמוד במבחנים האלמנטאריים של זכויות האדם והאזרח. אין ספק, שצווים אלה לא היו עומדים במבחן חוקי היסוד של מדינת ישראל הנאורה, כמו למשל: חוק יסוד כבוד האדם וחירותו.

אחד המאפיינים הבולטים ביותר של "צווים" אלה הוא ה**רטורואקטיביות** שלהם. הווה אומר: אדם שביצע עסקת מקרקעין במועד מסויים, עשוי למצוא עצמו כעבור מספר חודשים ואף שנים מתמודד עם צו-חוק המבטל את אותה עסקה למפרע. לעניין זה כדאי להזכיר את דבריו של נשיא ביהמ"ש העליון בדימוס אהרן ברק (בספרו "פרשנות במשפט, כרך שני עמ' 619): "החלת חוק חדש על עסקה שתמה ונשלמה לפני צאת החוק, והנוגעים בדבר עשו והשלימו אותה בסומכם על הדין שהיה הנוהג באותה שעה, עלולה לגרום עוול ואי צדק... חקיקה רטורואקטיבית נוגדת מושגים מקובלים של צדק... היא מפלצתית. עקרון שלטון החוק דורש ודאות ובטחון ביחסים הבינאישיים, וזו נפגעת על ידי חקיקה רטורואקטיבית. היא אינה מאפשרת תכנון מראש של התנהגות ולפיכך פוגעת גם ביציבות של המשפט."

הצווים פוגעים אנושות גם בזכות השימוע והטיעון של המתיישבים, זכות יסוד שהיא מאבני-התשתית של חברה נאורה ודמוקרטית. לעניין זה יש לציין, כי חלק מהצווים שחוקקו בשנים האחרונות תוקנו ע"י

ביהמ"ש העליון, לאחר שהתברר כי זכות הטיעון והשימוע נשללה בהם כמעט לחלוטין. כך, למשל, בבג"צ 11481/03 (חוג הפרופסורים לחוסר מדיני וכלכלי נ' שר הבטחון וח') המליץ בג"צ למדינה להאריך את המועד להגשת השגות ע"י נפגעי הצו משלושה ימים לשמונה ימים...! יחד עם זאת, העובדה שזכות השימוע של נפגעי הצווים מועברת בדרך כלל ישירות לבג"צ, אשר מטבעו אינו דן בראיות ואינו חוקר עדים, היא כשלעצמה גוררת אפליה חמורה של אזרחי ישראל תושבי יש"ע, לעומת חבריהם תושבי "ישראל הקטנה". נושא זה עלה לאחרונה לכותרות בפרשת "בית השלום" בחברון, כאשר מנהלת מחלקת הבג"צ ציטטת בפרקליטות המדינה אסנת מנדל ציינה במפורש כי "למעשה בישראל זה צריך להתנהל בבתי משפט שלום... בתוך ישראל זה אמור להתנהל בבתי משפט בערכאות אחרות, לא בבג"צ" והסבירה כי הסיבה היחידה שהמתיישבים נאלצים לפנות לבג"צ דוקא היא "מאחר שמדובר בנכס שנמצא בחברון" (פרוטוקול ועדת הכנסת לביקורת המדינה, 26.12.07)

2. אפליה ביחס לערביי האזור:

ביהודה ושומרון קיימת מערכת חוקים המתייחסת לסוגיות של דיני מקרקעין, והחלה על התושבים הערבים במקום. מערכת זו מושתתת בעיקרה על החוק הירדני, בתוספת של התאמות שונות שנוצרו עם השנים באמצעות תחיקת הבטחון ובאמצעות פסיקות בג"צ. במשך שנים הוחלה מערכת חוקים זו על יהודים וערבים כאחד, ואולם, בשנים האחרונות, ובעיקר מאז מונה מני מזוז ליועץ המשפטי לממשלה, חוקקו מספר צווים-חוקים שתכליתם המוצהרת היא אפליה לרעה של יהודים לעומת ערבים, אפליה המעוגנת בנוסח ה"צווים" ממש, כאשר מבואר בהם שחור על גבי לבן כי הם אינם חלים על מי שרשומים במרשם האוכלוסין של האזור, כלומר: הם חלים אך ורק על היהודים ולא על הערבים.

3. אפליה בהכשר בג"צ:

למרבה הצער, הגוף שהכשיר את האפליה היה בית המשפט הגבוה לצדק. כבר בבג"צ קרית ארבע (4400/92) פסקו שופטי בג"צ כי "טענת ההפליה ביחס לתושבים הערבים באזור אין לה מקום... אין זו הפליה כי אם אבחנה מותרת... גם טענת ההפליה לעומת תושבי מדינת ישראל בגבולות ריבונותה אין לה מקום, שכן גם במקרה זה ישנו שוני רלוונטי המאפשר את האבחנה הלגיטימית...". כיוצא בזה בבג"צ המאחזים (548/04) קבעו שופטי בג"צ כי "התופעה של בניית מאחזים בלתי-מורשים והקמה חוזרת שלהם לאחר פינויים מתקיימת אך בקרב מתיישבים אזרחי ישראל, ובכך די כדי להצדיק הבחנה בינם לבין האוכלוסייה המקומית". מובן, כי "עובדה" מגוחכת זו אין לה ולא כלום עם המציאות בשטח. די לעיין בפרוטוקולים של ועדת הפנים ואיכות הסביבה של הכנסת, הדנים בסוגיית הבניה הבלתי חוקית בגליל, בנגב, במשולש, בעוטף-ירושלים וברמלה-לוד, או בפרוטוקולים של ועדת החוץ והבטחון הדנים בסוגיית הבניה הבלתי חוקית הערבית ביהודה ושומרון - כדי לעמוד על כך. אך משעה ששופטי בג"צ החליטו על קיומה חסר-היסוד, הפכה היא תירוץ והצדקה לחקיקה מפלה כנגד המתיישבים היהודים. עוד קודם לכן, במהלך הדיון בעתירה, ציינה השופטת דורנר כי האוכלוסייה הערבית ביהודה ושומרון היא "אוכלוסייה מוגנת", כהגדרתה באמנת האג (תקנה 43), ואילו האוכלוסייה היהודית באותם אזורים אינה מוגנת ע"י אמנת האג, וממילא ניתן להחיל לגביה צווים-חוקים מחמירים יותר מהחקיקה הקיימת לגבי הערבים.

הכשרת האפליה ע"י בג"צ, פעם אחר פעם, מלבה תחושות של אי-צדק, השפלה, עלבון, ומחאה, במיוחד לנוכח הגדרתו של בג"צ כמי שאמור למנוע אפליה, לבצר את זכויות האזרח, ולהגן על החלש מפני עריצות השלטון.

ב. אפליה באכיפה:

האפליה לרעה של המתיישבים מתבטאת לא רק בחקיקה עצמה, אלא גם באכיפת החוקים הקיימים, כאשר גם בנושא זה האפליה מעוגנת בנהלים. גם בתחום האכיפה, האפליה לרעה היא הן ביחס לאוכלוסייה הישראלית בתוככי הקו הירוק, והן ביחס לאוכלוסייה הערבית ביהודה ושומרון.

1. אפליה ביחס לאזרחי ישראל:

באזורים שונים בתוככי ישראל הקטנה בהם קיימת תופעה נרחבת של עבירות על חוקי הבניה והתכנון, ננקטו בשנים האחרונות צעדים שלטוניים שתכליתם הכשרה והלבנה של רוב המבנים. כך, למשל, מסר השר לשעבר שלמה בן עמי בעדותו בפני ועדת אור, כי הנהיג במגזר הערבי בגליל "מדיניות של אכיפה מושכלת, הלבנה מוסדרת, ואפליה מתקנת". כך, למשל, התפרסמה אך לאחרונה תכנית להלבנת רוב הבניה הבדווית הבלתי-חוקית בנגב. גם ברמלה-לוד התבצעה הלבנה נרחבת של בניה בלתי-חוקית. מובן, שבנוגע לעבירות תכנון ובניה של יהודים ביהודה ושומרון – אין שום כוונה להלבנה.

גם כאשר לא ננקטת מדיניות של "הלבנה מוסדרת", סיכויי ההריסה של בניה בלתי חוקית בתוככי ישראל הקטנה הם נמוכים ביותר. כך, למשל, משתקפת המציאות הזו בדבריו של ח"כ אמנון כהן, ששימש כיו"ר ועדת הכנסת לביקורת המדינה: "הריסת בית דורשת השקעה גדולה מאד של כסף, תקציב וכח אדם. המשטרה... מקצים להם יום אחד בחודש... כדי לאכוף את חוקי התכנון והבניה. זה הרי לעג, זה סתם. אחרי שהורסים בית... ואין אכיפה צמודה, אחרי שעתיים-שלוש מתחילים לבנות את הבית מחדש... מתוך אלפיים דירות שנבנו באופן בלתי חוקי, רק על 400 מתוכן הוציאו צווי הריסה, ורק על 65 מבנים בוצעה אכיפה". וסגן מפקד מרחב השפלה אומר: "בתים שאנחנו הורסים נבנים למחרת בבוקר. הם עוברים שוב את כל הפרוצדורה... עד כדי התשת המערכות כולן". (פרוטוקול מיום 16.12.03). אל מול מציאות מוכרת, ידועה ומפורסמת זו, חשים אזרחי ישראל תושבי יהודה ושומרון תסכול עצום ואפליה בוטה כאשר השכם והערב הם מוצאים עצמם מותקפים הן ע"י כלי התקשורת והן ע"י רשויות האכיפה, כאילו היתה סוגיית המאחזים הבלתי-מורשים מכת המדינה היחידה בתחום הבניה והתכנון.

2. אפליה ביחס לערביי האזור:

מנתונים שנמסרו על ידי המנהל האזרחי בינואר 2006, מספרם של צווי ההריסה במגזר הערבי ביהודה ושומרון, שאושרו ע"י בתי המשפט, הגיע ל-7,380. ואולם, רובם ככולם של הצווים אינם מבוצעים בפועל. הריסת מבנים בלתי חוקיים מאוכלסים במגזר הערבי מתבצעת לעתים נדירות מאד. נוהל חדש-ישן של המנהל האזרחי, מסמיק את ראש המנהל האזרחי להעניק חנינה לערבי שבית המשפט אישר את הריסת ביתו וצו הריסה תלוי ועומד כלפיו. בקשת החנינה צריכה להסתמך על נימוקים הומאניטאריים, כגון: חסרון כיס, ריבוי ילדים במשפחה, וכדו'. מובן, שנוהל זה אינו חל על האוכלוסייה היהודית באותם אזורים.

3. כתבי אישום פליליים על עבירות תכנון ובניה:

לאחרונה החל צוות אכיפת החוק באיו"ש להפעיל נוהל של הגשת כתבי אישום פליליים למי שנחשד בעבירות על חוקי התכנון והבניה – התנהלות שאין לה כל מקבילות כלפי אוכלוסיות אחרות משני צידי הקו הירוק. בהתחשב בנתונים שהובאו לעיל בנוגע להיקף עבירות הבניה בקרב אוכלוסיות אחרות, ובנוגע ליכולת שלטונות החוק להתמודד עם תופעות אלה, ההחלטה להפעיל צעדים של אכיפה פלילית אך ורק כלפי אוכלוסיית המתיישבים היהודיים ביהודה ושומרון היא תמוהה ומקוממת כאחד.

ג. אכיפת חוק תוך הפרת חוק:

המדיניות המפלה לרעה שתוארה לעיל, מלווה לעיתים קרובות במוטיווציה גבוהה במיוחד לביצוע האכיפה, גם על חשבון אי-הקפדה על נהלים והפרה של החוק ע"י גורמי אכיפת החוק עצמם. לעניין זה, נביא את דבריו הנוקבים של השופט דרורי, בהחלטתו בעניין פינוי חוות פדרמן: "לא קיבלתי כל הסבר שהוא, מדוע בחרה המדינה לפנות אדם, בעל משפחה הכוללת אשה ותשעה ילדים קטנים, בשעה 01:30 בלילה. לא ברור לי כיצד מתיישב הדבר עם חובת המדינה להגן על ילדים, על פי האמנות הבינלאומיות בדבר זכויות הילד...קשה להבין מדיניות זו של המשטרה, אשר סותרת מושכלות ראשוניות של יחסים שבין הרשות לבין האזרחים, ואין היא מתיישבת עם החובה לנהוג בתום לב כלפי כל אדם.."

דברים נוקבים אלה מהווים לא רק כתב-אישום חמור כנגד גורמי אכיפת החוק, ולא רק תמרו-אזהרה מהבהב, אלא גם משקפים ומהווים הד לזעקת-הלב של רבים-רבים בקרב ציבור המתיישבים היהודיים, אשר אירועים מעין אלה, החוזרים ונשנים מעת לעת, גורמים להם לאבד כל אמון בשלטון החוק, ולהתקומם כנגד גורמי אכיפת החוק.

סיכום ומסקנות:

המסקנה העיקרית העולה מהדו"ח היא, שרב מאד המרחק בין הסיסמאות והקלישאות המופרחות בתקשורת ובשיח הציבורי על אכיפת החוק ביהודה ושומרון, ובין המציאות. המציאות – כפי שהיא משתקפת מהנהלים, מהנתונים, ומהטבלאות – מלמדת על אכיפת יתר חסרת כל פרופורציה וסבירות, על השקעת משאבי משטרה בקנה מידה עצום, על רמיסת זכויות האזרח של המתיישבים באמצעות אכיפה מופרזת מחד, והעדר הגנה מפני תוקפנות מאידך. חמור מכך: היא מלמדת על שימוש במערכת ובכלי אכיפת החוק לצרכים של הכבדה על אוכלוסיה מסוימת, המתוייגת כבעלת גוון פוליטי או אידיאולוגי מסויים, וזאת על חשבון הקצאת משאבי משטרה לצרכים האמיתיים של האזרח הישראלי באשר הוא.

השאלה הנוקבת העולה מהדו"ח היא: מהי ההצדקה החוקית, החוקתית, והערכית להפעלת מערכת מכוונת של אכיפת-יתר כלפי מתישבי יש"ע?

ואולם, שאלה נוספת העולה מאליה היא: מדוע מוסתרת מעיני הציבור התמונה האמיתית של אכיפת החוק במחוז ש"י, ומדוע מוצגת במכוון, לאורך שנים, תמונה שאין לה דבר וחצי דבר עם המציאות?

תשובה אפשרית לשאלה זו עשויה להיות הצורך והרצון של גורמים העוינים את ההתיישבות ביש"ע, להוסיף ולהכביד על המתיישבים מחד, ולהסית נגדם מאידך. אמנם, אין זו התשובה היחידה והבלעדית, אך דומה שאם תשובה זו לא תתקבל – כי אז נדרשים בכירי מערכת אכיפת החוק בישראל להסביר את עצמם באמצעות תשובות אחרות.